
BRANITELJSKE SOCIJALNO-RADNE ZADRUGE KAO MODEL DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA

Studija

Projekt "Dijalogom do Hrvatske mreže
za društveno poduzetništvo"

Institut za razvoj i međunarodne
odnose – IRMO

Zagreb, srpanj, 2021.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

SADRŽAJ

SAŽETAK	4
UVOD	5
DIO 1. DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO	6
I. ŠTO JE DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO?	7
II. ZNAČAJ DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA U EU	11
III. DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO U HRVATSKOJ.....	14
DIO 2. BRANITELJSKE UDRUGE U HRVATSKOJ	18
I. POVIJEST I NASTANAK BRANITELJSKIH UDRUGA U HRVATSKOJ	19
II. USTROJ I VRSTE BRANITELJSKIH UDRUGA I ZADRUGA U RH	21
III. FINANCIRANJE BRANITELJSKIH UDRUGA I ZADRUGA	23
DIO 3. ULOGA I ZNAČAJ BRANITELJSKIH UDRUGA I ZADRUGA ZA/KROZ DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO	25
I. ANALIZA POLOŽAJA HRVATSKIH BRANITELJA U DRUŠTVU.....	26
II. ANALIZA POLOŽAJA BRANITELJA U SAD-U I UKLJUČENOST U DP.....	32
III. ANALIZA POLOŽAJA BRANITELJA U EUROPI I UKLJUČENOST U DP	34
IV. ANALIZA BRANITELJSKIH SOCIJALNO-RADNIH ZADRUGA U RH I UKLJUČENOST U DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO.....	40

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

DIO 4. REZULTATI TERENSKOG ISTRAŽIVANJA NA CILJANIM SKUPINAMA	49
I. SWOT ANALIZA UKLJUČENOSTI BRANITELJSKIH UDRUGA U DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO	50
ZAKLJUČAK I PREPORUKE	54
LITERATURA:	57

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

SAŽETAK

Društveno poduzetništvo kao novi način poslovanja predstavlja područje preklapanja poduzetničkih praksi iz poslovnog svijeta i vrijednosti usko povezanih s društvenom odgovornošću i načelima zaštite okoliša. Iako se, unazad nekoliko desetljeća počelo pričati o društvenom poduzetništvu, praksa društvenog poduzetništva prepoznaje se kroz povijest u različitim oblicima djelovanja. Oduvijek su organizacije i pojedinci pokušavali pronaći odgovarajuća rješenja za socijalne i ekonomske probleme u lokalnim zajednicama i društvu. Kada se govori o društvenom poduzetništvu u praksi, onda kategorije unutar kojih se nalaze društveno-poduzetnički subjekti čine trgovačka društva s ograničenom odgovornošću, dionička društva, zadruge, udruge, zaklade, privatne ustanove i kreditne unije. Jedni od najranijih koncepata društvenog poduzetništva vežu se uz zapadne zemlje, te se razlikuju američki i europski model. Unatoč dugoj tradiciji zadrugarstva u Republici Hrvatskoj, u ovom trenutku još se uvijek ne može se govoriti i o visokoj razvijenosti društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Braniteljske zadruge u Republici Hrvatskoj imaju veliki potencijal u ostvarenju svojih ciljeva, a specifična je činjenica da takvih oblika poslovanja u Europi i svijetu ima jako malo.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

UVOD

Ova studija predstavlja sastavni dio istraživanja u okviru projekta „Dijalogom do Hrvatske mreže za društveno poduzetništvo“, a kojem je cilj jačati kapacitete organizacija civilnog društva (OCD) uz potporu akademske zajednice, kako bi se uspostavio učinkoviti dijalog svih dionika za društveni razvoj RH. Projekt se provodi participativno, za sljedeće ciljne skupine: organizacije civilnog društva, socijalni partneri, HZZ, Centri za socijalnu skrb, JRLS i znanstvene organizacije.

Studija „**Braniteljske socijalno-radne zadruge kao model DP**“ jedna je od četiri istraživačke studije koje se provode u okviru projekta. Studija je podijeljena u 4 dijela:

Dio 1. bavi se temom društvenog poduzetništva. Dio 2. analizira braniteljske udruge u RH. Dio 3. promatra ulogu braniteljskih udruga za društveno poduzetništvo. Dio 4. donosi SWOT analizu uključenosti braniteljskih udruga u DP. Dio 5. donosi zaključke i preporuke.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

DIO 1. DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

I. ŠTO JE DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO?

Prema definiciji *Strategije razvoja društvenog poduzetništva 2015.-2020. godine RH*, društveno poduzetništvo predstavlja poslovanje temeljeno na načelima društvene, okolišne i ekonomske održivosti, kod kojeg se stvorena dobit ili višak prihoda u cijelosti ili većim dijelom ulaže za dobrobit zajednice. Iako nema ujednačene definicije društvenog poduzetništva (u nastavku DP) u literaturi, većina definicija slaže se oko jedne stvari: DP je poduzetnička/poslovna aktivnost koja ima određeni društveni (socijalni) cilj vođen stvaranjem pozitivnog društvenog učinka i korisnih društvenih angažmana. Prema Martin, L. R. & Osberg S. „socijalni poduzetnički pothvat usmjeren je na zanemareno ili ugroženo stanovništvo kojima nedostaju financijska sredstva ili politička moć da ostvare promjene u vlastitu korist. To ne znači da će socijalni poduzetnik izbjegavati profitne poduhvate. Poduhvati realizirani od strane socijalnog poduzetnika mogu ostvarivati ​​prihode – bilo kroz neprofitno ili profitno poduzeće. Ono što razlikuje socijalno poduzetništvo od profitnog poduzetništva je prvenstveno društvena dobrobit.“

U kontekstu tradicionalnog, naspram društvenog poduzetništva, jasna razlika ističe se kod usmjerenja profita. Kod tradicionalnog poduzetništva, 95-100% dobiti ide vlasnicima, dok kod društvenog poduzetništva, dobit se u potpunosti raspodjeljuje prema zajednici. Važno je napomenuti, da DP predstavlja svakog pojedinca i/ili organizaciju koji svojim aktivnostima mogu doprinijeti društvenom razvoju, neovisno dolaze li oni iz privatnog, neprofitnog ili javnog sektora. Kao jedan od najpoznatijih primjera DP-a može se navesti Grameen Bank iz Bangladeša, osnovana 1976. godine od strane Muhammad Yunus-a.

Pojam DP razvio se iz pojma *socijalno poduzetništvo*, koje svoje korijene vuče iz doba industrijalizacije i okupljanja pojedinaca u udruge i zadruge sa ciljem lakšeg prevladavanja poteškoća novog doba. Danas DP karakterizira orijentiranost prema društvenoj pravednosti, smanjenju društvenih nejednakosti, unapređivanju cjelovitosti ekonomskog razvoja zemlje i regija, poticanju zapošljavanja i jačanju solidarnosti. Neke od dimenzija DP-a prikazane su u Tablici 1.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Tablica 1. Dimenzije društvenog poduzetništva

SOCIJALNA DIMENZIJA
Eksplisitivni cilj je socijalna misija, djelovanje usmjereno na opće dobro zajednice
Inicijativa pokrenuta od strane skupine građana, što podrazumijeva kolektivnu dinamiku koja čini temelj socijalnog poduzetništva.
Demokratski oblik upravljanja (obično temeljeno na načelu jedan član – jedan glas), neovisno o vlasničkoj strukturi.
Participativna priroda socijalnog poduzetništva, koja uključuje sudjelovanje različitih dionika (ne samo vlasnika i članova).
Ograničena raspodjela profita, čime se limitira individualna akumulacija dobiti.
EKONOMSKA DIMENZIJA
Postojanje djelatnosti proizvodnje i/ili prodaje proizvoda i/ili usluga
Visok stupanj autonomije, što podrazumijeva da njih osniva i njima upravlja skupina pojedinaca, a ne neka državna institucija ili privatna firma.
Preuzimanje značajnog stupnja ekonomskog rizika u aktivnostima, što podrazumijeva tržišno djelovanje.
Minimalna količina plaćenoga rada, iako unutar organizacije/ poduzeća mogu postojati i drugi oblici rada (volonterski, neplaćeni).

Izvor: Defourny, J., Nyssens, M., *Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments*, Social Enterprise Journal 4(3), 2008, p.202-228.

Iako se u Hrvatskom jeziku u jednakoj mjeri koriste oba termina, za označavanje poslovanja sa društvenim ciljem, za potrebe Strategije razvoja društvenog poduzetništva u RH je usvojen pojam DP kojim se obuhvaćaju sve poduzetničke prakse s društvenim ciljem u odnosu na pojam socijalno poduzetništvo, čija konotacija više zaziva za uključenost u socijalna pitanja.

DP karakteriziraju tri komponente (Martin, Osberg, 2009):

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

1. Identificiranje stabilne, ali inherentne i nepravedne neravnoteže koja uzrokuje isključivanje, marginalizaciju ili patnju dijela stanovništva kojem nedostaju financijska sredstva ili politička moć da ostvare bilo kakve korisne promjene za sebe,
2. Prepoznavanje prilike u toj nepravednoj neravnoteži, razvijanje socijalno korisnih poduzetničkih poduhvata, korištenje inspiracije, kreativnosti, spremnosti za akciju, hrabrosti i snage za dobrobit, i na taj način izazivanje stabilne državne hegemonije,
3. Stvaranje nove, stabilne ravnoteže koja oslobađa zarobljeni potencijal ili ublažuje patnju ciljane skupine, kroz imitiranje i kreiranje stabilnog ustava koji okružuje ravnoteža osiguravajući time bolju budućnost za ciljanu skupinu, ali i društvo u cjelini.

No, za razumjeti DP, potrebno je razumjeti i uvjete u kojima ono nastaje i razvija se, što predstavlja svojevrsni izazov ako se uzme u obzir raznovrsnost oblika pojedinog koncepta. Prema Perčin, da bi se DP pokrenulo potrebno je udovoljiti 4 osnovna preduvjeta: postojanje tržišta, isplativost poslovnog pothvata, ima li organizacija potrebno znanje te utjecaj pothvata na zajednicu. (Cvitanović, 2018)

Kada govorimo o DP u praksi, onda kategorije unutar kojih se nalaze društveno-poduzetnički subjekti čine trgovačka društva s ograničenom odgovornošću, dionička društva, zadruge, udruge, zaklade, privatne ustanove i kreditne unije.

Primjer Tablice 2. prikazuje raznolikost subjekta unutar DP-a u RH u 2015. godini. Kao što je vidljivo, subjekti koji „dominiraju“ DP-om predstavljaju udruge i zadruge.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Tablica 2. Akteri društvenog poduzetništva

PRAVNI OBLIK	2013.	2014.
Udruge	45	44
Zadruge	36	31
Trgovačka društva	13	13
Ustanove	1	2
UKUPNO	95	90

Izvor: Šimleša, D., *Mapiranje novih obzora: izvještaj o stanju društvenog poduzetništva u Hrvatskoj 2015.*, ITG, Zagreb, 2015.

Prema Stiglitz i Yunus, treći je sektor u većini orijentiran prema DP.

„Njegovo se jačanje velikim dijelom poklapa s procesom slabljenja države blagostanja, odnosno procesom slabljenja pružanja socijalnih usluga od strane državnih institucija. Prema Connolly, Markey i Roseland, taj društveni sektor teži smanjenju društvenih nejednakosti jačanjem solidarnosti i društvene kohezije. Na taj način, treći sektor pozornost ponajprije usmjerava na marginalne skupine, šireći se na cjelokupno društvo, pri čemu se ističe važnost načela supsidijarnosti. DP najbrži rast bilježi u zemljama u razvoju, budući da je u tim zemljama najviše prisutno siromaštvo, glad, neadekvatni zdravstveni, uvjeti, nezaposlenost i sl.“ (Bosnić, 2013)

Iako je fenomen DP relativno novog doba, mogu se primijetiti mnogi pozitivni učinci za dobrobit zajednice te njegova mogućnost uočavanja onih društvenih potreba koji često ostaju zapostavljeni. S obzirom da u svom djelovanju objedinjuje socijalni i ekonomski aspekt, njegova uloga može se promatrati kao ključna nit za stvaranje društva budućnosti.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

II. ZNAČAJ DRUŠTVENOG PODUZETNIŠTVA U EU

Jedni od najranijih koncepata DP-a vežu se uz zapadne zemlje, te se razlikuju američki i europski pristup, tj. model. Američki pristup naglašava hibridni karakter DP-a u organizacijsko-pravnom smislu, a europski model naglasak stavlja na dio DP-a kao dijela civilnog društva ili socijalne ekonomije. Američki pristup također DP vidi kao svojevrsnu individualnu aktivnost, dok europski pristup DP promatra kao zajedničku inicijativu i demokratsko upravljanje.

Prvi znakovi DP-a u Europi javili su se u Italiji, krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća te se vrlo brzo proširilo i na druge europske zemlje. Zajednički interesi DP-a doveli su do osnutka mreže za istraživanje socijalnog poduzetništva – European Research Network (EMES) 1996. godine.

No, na području Europske unije, konkretniji razvoj DP usko je vezan uz globalnu krizu iz 2008. godine, koja je stavila dodatan naglasak na potrebu za razvijanjem novih ekonomskih modela, koji će odgovarati novonastalim uvjetima i problemima na tržištu. (Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, 2015) Te iste godine osnovan je i Svjetski forum društvenih poduzeća (The Social Enterprise World Forum), a institucija Socijalna ekonomija Europe (Social Economy Europe) počinje ozbiljnije promovirati ulogu DP-a za ekonomski i društveni razvoj. Povelja Europske komisije istakla je temeljna načela socijalne (društvene) ekonomije:

- Pojedinaac i socijalni cilj ispred kapitala i profita
- Dobrovoljno i otvoreno članstvo
- Demokratsko upravljanje
- Usklađenost općeg dobra i interesa članova/korisnika
- Utemeljenje u načelu solidarnosti i odgovornosti
- Neovisnost i autonomno upravljanje
- Većina viška stečenog tržišnom djelatnošću usmjerava se dalje na socijalne ciljeve

Definicija DP-a prema Europskoj komisiji određuje DP kao sektor smješten između privatnog i javnog te djeluje prema socijalnoj misiji uz primjenu poduzetničkog duha.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Godine 2010. usvojena je strategija Europa 2020 kojom se naglašavaju sljedeća tri glavna prioriteta (koji se referiraju na DP):

1. Pametan rast koji se temelji na poticanju obrazovanja i inovacijama
2. Održivi rast kojim se naglašava važnost „zelene“, energetske učinkovite i konkurentnije ekonomije
3. Uključiv rast kojim se želi postići ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija kroz poticanje ekonomije usmjerene na zapošljavanje.

Ovaj dokument ponudio je mogućnosti za poticanje DP-a kroz poticanje zaposlenosti te povećanju konkurentnosti na globalnoj razini. Iako sam dokument tek indirektno tematizira DP, značajan fokus stavljen je na koncept socijalnih inovacija te visoke ekonomske i društvene ciljeve.

U 2012. godini, na razini EU, 16% stanovništva je živjelo na rubu siromaštva. (Petričević, 2012) Od 2013. godine zamjećuje se interes od strane dobrovoljnih i volonterskih organizacija diljem Europe prema DP-u, koje prihvaćaju DP i potrebu za generiranjem prihoda kroz pružanje usluga na tržištu, a pravnom regulacijom osiguraju siguran tok istih.

Utjecaj i važnost DP-a u Europi iskazuje se i kroz zakonodavni okvir, pa su u Europi doneseni brojni zakoni koji se odnose na sektor društvene ekonomije i poduzetništva, a veliki broj organizacija djeluje pod okriljem Zakona o zadrugama i Zakona o udruženjima građana. Još je 1989. Europska komisija u prvom Izvešću o poduzećima socijalne ekonomije predložila donošenje Statuta Europske zadruge, Europskog uzajamnog društva i Europskog udruženja. (Vojvodić, Šimić Banović, 2019) Opća skupština UN-a 2009. godine proglašava 2012. godinu kao Međunarodnu godinu zadruga, čija je namjera bila da se pokrene svjetska kampanja kojom će se djelovanje zadruga podići na višu razinu. „Društveno se poduzetništvo u Europi vidi kao dio društvene ekonomije koji se odnosi na djelovanje zadruga, udruga, društva uzajamne pomoći i raznih građanskih dobrovoljnih udruženja, ali nema veze s privatnim i javnim sektorom. U Europi je društveno poduzetništvo pokrenuto zajedničkom inicijativom i vlasništvom te demokratskom strukturom upravljanja. (Vidović, 2012)

Vrijednosti koje promiču, principi primijenjeni u poslovnom poslovanju i sama svrha postojanja stavljaju zadruge u domenu civilnog društva. Civilno društvo prožeto je vrijednostima kao što su

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

humanost, dostojanstvo, poštovanje, odgovornost, sloboda itd. Civilno društvo je potencijalna sfera posredovanja između države, privatnog sektora i građana, te stoga otvara prostor za aktivnosti koje su istovremeno dobrovoljne i javne. (Mandić, Marić, Tuličić)

Udruživanje u zadruge poznato je još iz 18. stoljeća, kada su osnovane prve potrošačke zadruge, dok su prve moderne zadruge osnovane u Njemačkoj i Engleskoj sredinom 19. stoljeća. Zadržno gospodarstvo zatim se proširilo u druge dijelove svijeta, te je još 1895. osnovan Međunarodni savez zadruga (engl. International Co-operative Alliance). Zadruge su rasprostranjene svuda u svijetu jer pružaju idealan oblik organiziranja onima koji u poslovanju žele zadržati neovisnost kao fizičke ili pravne osobe, a istodobno iskoristiti prednosti okrupnjavanja. (Broz, Švaljek, 2019)

Vodeće gospodarske regije u EU, poput Baskija u Španjolskoj ili Emilia-Romagna u Italiji, dio zasluga za uspješno poslovanje pridaju svojim brojnim industrijskim, uslužnim, radničkim i socijalnim zadrugama. Općenito razvijena društva Europe (poput Italije, Francuske, Njemačke, Austrije, Švedske, Danske, Norveške, Finske itd.) koriste pogodnosti zadruga te su tako 30-40% stanovnika članovi neke zadruge. (Stecca, 2012.) Europske zadruge su udružene u savez pod nazivom Cooperatives Europe (Zadruge Europe) te broje 123 milijuna članova u 160 tisuća zadruga, odnosno smatra se da je svaki peti stanovnik Europe ujedno i član zadruge (Cooperatives Europe, 2018).

Prema podacima iz 2020. godine, u Europi na području DP-a radi ukupno 13.6 milijuna ljudi, no stupanj razvijenosti razlikuje se od države do države što ukazuje da je DP općenito još uvijek u razvoju te da je potrebna bolja komunikacija među relevantnim sudionicima. Potencijal DP-a u Europi nije još u potpunosti iskorišten i mnoge se zemlje suočavaju sa preprekama prvenstveno radi nerazumijevanja i jasnih smjernica za provedbu DP-a. Nedostatak konkretnih, sustavno prikupljenih podataka o DP-u na razini Europe predstavlja prepreku ključnim akterima prilikom donošenja relevantnih politika vezanih uz DP.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

III. DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO U HRVATSKOJ

Društveno poduzetništvo u Hrvatskoj relativno je „mlad“ pojam, na kojeg se veći fokus stavlja tek 2015. godine. Do te godine, od nekih značajnijih koraka u smjeru razvoja DP predstavljali su *Program suradnje Vlade RH i nevladinog, neprofitnog sektora u RH* iz 2000. godine, *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju RH* iz 2007. godine, *Prva hrvatska nacionalna konferencija o socijalnom poduzetništvu* održana krajem 2010. godine, pokretanje projekta SEFOR i novi Zakon o udrugama iz 2011. godine, Zakon o zadrugama, Međunarodna konferencija o socijalnom poduzetništvu u organizaciji British Councila Hrvatska i Ministarstva rada i mirovinskog sustava u 2012. godini i sl.

No, tek 2013. godine, Vlada RH donosi Odluku o osnivanju Radne skupine za izradu Strategije društvenog poduzetništva u RH za razdoblje 2014.-2020. godine, a u travnju 2015. na sjednici Vlade napokon je usvojen prijedlog Strategije razvoja društvenog poduzetništva za razdoblje 2015.-2020. Kao posebni ciljevi navedene su četiri mjere: (1) uspostava i unapređenje zakonodavnog i institucionalnog okvira za društvene poduzetnike, (2) poboljšanje dostupnosti financijskih instrumenata društvenim poduzetnicima, (3) promicanje obrazovanja o značaju i ulozi DP-a na svim obrazovnim razinama, (4) promicanje javne vidljivosti i prepoznatljivosti DP-a.

Problematika razvoja Hrvatske u smjeru DP usko je povezana uz nepostojanje pravilnog zakonskog okvira, te uz kriterije prepoznavanja društvenih poduzetnika (preuzetih iz Strategije, op.a.) koji predstavljaju kriterije prilagođene razvijenijim europskim zemljama, a koji se kose sa ostvarivim prilikama za razvoj DP-a u Hrvatskoj. Nedostatak zakona koji objedinjuje DP i njegovo djelovanje svakako predstavlja ograničavajući faktor. Tu još treba spomenuti i nedostatak načina financiranja, izuzev EU fondova kojima se ne mogu osigurati ni potaknuti održivost DP-a. Dokument je stavio dodatni naglasak na integraciju branitelja i važnost socijalnih zadruga kao sredstvo suradnje u korist ranjivih društvenih skupina.

Veliki izazov za razvoj DP-a u RH predstavlja i nedostatak literature, tj. baza podataka i baza društvenih poduzetnika. Zadnja baza aktera DP-a objavljena je 2015. godine, te izrađena i

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

financirana kroz projekt iPRESENT. (Izveštaj o stanju društvenog poduzetništva u Hrvatskoj, 2015) Ovaj projekt naglasio je kako se podaci o DP ne vode sustavno, većinom zbog nedovoljno snažne komunikacije dionika u tom području, kao i suradnja sa onima koji financiraju takva istraživanja. Ipak, broj udruga i zadruga u RH pokazuje uzlaznu putanju, pa je u veljači 2015. bilo upisano preko 52.000 udruga.

Zadruga imaju jak potencijal kao jedan od instrumenata gospodarskog i lokalnog razvoja, a posebno socijalne zadruge koje pomažu socijalno ugroženim osobama, nemoćnim i osobama u teškim životnim situacijama. Sukladno Zakonu o zadrugama (NN 34/2011), zadruga je dragovoljno, otvoreno, samostalno i neovisno društvo kojim upravljaju njezini članovi te ostvaruju, unapređuju i zaštićuju pojedinačne i zajedničke potrebe i interese (gospodarske, socijalne, obrazovne, kulturne i druge) i ostvaruju ciljeve zbog kojih je zadruga osnovana. Zadruga se temelji na zadrudnim vrednotama – samopomoći, odgovornosti, demokratičnosti, ravnopravnosti, pravičnosti i solidarnosti te moralnim vrednotama poštenja, otvorenosti, društvene odgovornosti i skrbi za lokalnu zajednicu. (Broz, Švaljek, 2019) Poseban model zadrugarstva je braniteljska socijalno-radna zadruga koja djeluje s ciljem zdravstvene rehabilitacije i brže reintegracije njezinih članova u društvo i na tržište rada. (Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, 2015)

Veliki propust u jačanju DP-a kroz zadrugarstvo predstavlja nikad zaživjela zasebna *Strategija razvoja zadrugarstva* iz 2004. godine. Prve zadruge u Hrvatskoj osnovane su otprilike prije 150 godina. Zadruge su zadržavale stanovništvo na lokalnom području, okupljale pojedince koji su usmjereni na isti cilj i usmjeravali ih na poslovanje kroz sustav. Svi prihodi su ostajali njenim članovima, a vrijednosti lokalnoj sredini zadrugara. One su tako doprinijele uvećanju zaposlenosti, suzbijanju siromaštva, snažile ruralni razvoj i slično (Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, 2015) U Hrvatskoj se zadrugarstvo počelo razvijati pod utjecajem zadrudne prakse i metoda koje su dolazile iz Europe. Za to, su najviše zaslužni braća Stjepan i Antun Radić, koji su vrlo dobro poznavali europsku politiku zadrugarstva, te su time vidjeli i mogućnosti bržeg gospodarskog razvoja hrvatske ekonomije. (Mataga, 2005.)

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Iako se u svijetu spoznala važnost zadružnog gospodarstva, Hrvatska zaostaje po značaju zadružnog gospodarstva i po istraživanjima koja se bave istim. Razloge treba tražiti u tome što se sam pojam zadruga poistovjećuje s prošlim sustavom te se doživljava kao relikv prošlosti, a ne kao potencijalno uspješan model poslovnog udruživanja i društvenog djelovanja. (Broz, Švaljek, 2019)

U Hrvatskoj su sva društvena poduzeća pokrenuta od strane organizacija civilnog društva, iako prema NESST istraživanjima, kada su istraživanja provedena, postojalo je oko 30.000 organizacija civilnog društva, dok je samo 25% njih aktivno egzistiralo. (Vincetić, Babić, Baturina, 2013) I iako su podaci iz 2016. godine pokazali nastavak rasta broja udruga i zadruga, još uvijek ne postoji visoka razvijenost DP-a.

Tablica 3. Akteri društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj

PRAVNI OBLIK	2019.
Udruge	34.066
Zadruge	940
Zaklade	270
Trgovačka društva	130.696
Ustanove, tijela i organizacije	35.023

Izvor: Ministarstvo uprave, 2019., 13; Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2019.

Tablica 3 prikazuje aktere društvenog poduzetništva u 2019. godini. Uspoređujući podatke sa Tablicom 2 koja iste podatke prikazuje za 2015. godinu, može se primijetiti uzlazna putanja trgovačkih društva i udruga. No ne i zadruga.

Naime, razvijenost zadrugarstva u nekoj državi razmjerno je proporcionalna stupnju razvijenosti njezina društva, sveukupnom gospodarskom i kulturnom napretku, a izgrađenost institucija pravne države razmjerna je stupnju ukupne ekonomske, kulturne i duhovne razine društva.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Nema i ne može biti razvijenoga zadružnog pokreta u zemlji u kojoj nisu učinkovite institucije pravne države, u kojoj ne funkcioniraju tržišne, poduzetničke i u uopće ljudske slobode. (Mataga, 2009)

Dio društveno-poduzetničkih pothvata u Republici Hrvatskoj započet je kroz udruge, te je njihov broj u uzlaznoj putanji. Do rujna 2019. godine ukupno je registrirano 51.694 udruga, no broj i dalje raste. Oko 20% njihovih ukupnih profita čine gospodarske aktivnosti kojima se brojne udruge bave.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

DIO 2. BRANITELJSKE UDRUGE U HRVATSKOJ

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

I. POVIJEST I NASTANAK BRANITELJSKIH UDRUGA U HRVATSKOJ

Nastanak braniteljskih udruga u Hrvatskoj neminovno je vezan uz Domovinski rat, koji je u

U Domovinskom ratu sudjelovalo je 502.678 hrvatskih branitelja, ranjeno je ili ozlijeđeno njih 30.141, a zbog posljedica sudjelovanja u Domovinskom ratu 57.212 hrvatskih branitelja ima tjelesno oštećenje veće od 20% odnosno utvrđen status hrvatskog ratnog vojnog invalida. Za vrijeme Domovinskog rata, u razdoblju od 1990.-1996. godine, poginulo je 7609 hrvatskih branitelja, a 1013 hrvatska branitelja umrla su od posljedica bolesti, pogoršanja bolesti ili pojave bolesti ili su počinila samoubojstvo.

Hrvatskoj trajao do 1995. godine. Hrvatski branitelji predstavljaju osobe koje su organizirano sudjelovale u obrani neovisnosti, tj. teritorijalne cjelovitosti i suvereniteta Republike Hrvatske.

Izvor: Nacionalni program psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovinskih misija, Ministarstvo branitelja RH, 2014.

Prije nego li je uspostavljen bilo kakav program podrške i pomoći u vidu institucionalnog okvira, hrvatski su se branitelji sami okupljali u udruge te se sami borili za svoja prava. Tek nakon peticije i još nekoliko ključnih dokumenata upućenih vladajućima, te zahvaljujući stalnom pritisku od strane udruga, RH napokon počinje poduzimati korake u smjeru razvoja infrastrukturnih rješenja za probleme branitelja.

Od 1997. godine institucionalna pomoć omogućena je kroz Ministarstvo obrane i Ministarstvo zdravstva, a svoj doprinos pružaju domaće i strane organizacije, dok se hrvatski branitelji organiziraju u veteranske braniteljske udruge. Potrebno je također napomenuti kako su osnovane i brojne druge udruge koje ne okupljaju samo vojnike, poput udruge nestalih, udruge udovica, udruge roditelja poginulih branitelja itd.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Primarni cilj braniteljskih udruga u RH, nekada i sada, predstavlja zaštita prava interesa članova i njihovih obitelji. Svojim projektima i programima omogućuju očuvanje moralnog digniteta hrvatskog naroda i svih stanovnika RH koji su sudjelovali u obrani njezinog suvereniteta, promiču vrijednosti Domovinskog rata te u suradnji s državnim institucijama pridonose podizanju kvalitete i učinkovitosti skrbi o hrvatskim braniteljima i članovima obitelji. Braniteljske udruge okupljaju hrvatske branitelje i dragovoljce Domovinskog rata ne stavljajući predznak na stradalački status dijela članstva. (Ministarstvo branitelja)

Ustav RH ističe ulogu hrvatskih branitelja i njihov doprinos pobjedi u pravednom, legitimnom, obrambenom i oslobodilačkom Domovinskomu ratu (1991-1995), u kojem je hrvatski narod iskazao svoju odlučnost i spremnost za uspostavu i očuvanje RH kao samostalne i nezavisne, suverene i demokratske države. Ustav, također, određuje da država posvećuje posebnu skrb u zaštiti hrvatskih branitelja, hrvatskih udovica, roditelja i djece poginulih hrvatskih branitelja. (Ustav RH, NN (05/14)) Prava koja hrvatski branitelji i članovi njihovih obitelji mogu ostvariti definirani su Zakonom o braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihove obitelji.

Ministarstvo hrvatskih branitelja vodi evidenciju braniteljskih i stradalačkih udruga iz Domovinskog rata, saveza udruga i drugih oblika udruživanja, temeljem Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihove obitelji (NN 121/17) i Pravilnika o vođenju evidencije udruga i zadruga iz Domovinskog rata te suradnji i potpori udrugama iz Domovinskog rata (NN 21/18)

Ovaj registar je u početku bio javan, a sada se može dobiti samo na zahtjev. Razlog tome možda leži i u prevladavajućem skepticizmu prema braniteljima i ulozi koju oni imaju u društvu. Registar hrvatskih branitelja od 2017. godine nedostupan je javnosti.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

II. USTROJ I VRSTE BRANITELJSKIH UDRUGA I ZADRUGA U RH

Udruge branitelja predstavljaju neprofitne organizacije koje su osnovane slobodnim udruživanjem fizičkih, odnosno, pravnih osoba. Svoje djelatnosti kojima ostvaruju ciljeve temelje na statutu udruge. Osnivaju se i djeluju temeljem Zakona o udrugama, a financijsku potporu ostvaruju sukladno Kodeksu pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga. (Zakon o udrugama NN 16/07) Udruge se osnivaju s područjem djelovanja na razini RH ili na lokalnim razinama, a po svojoj brojnosti i udjelu u financiranju, predstavljaju dio sustava pod kumulativnim nazivom „civilno društvo“. Prema Registru Udruga Republike Hrvatske iz područja „branitelji i stradalnici“, u RH je u 2011. godini bilo registrirano ukupno 1515 braniteljskih udruga. (Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, 2021)

Osim u udruge, hrvatski branitelji mogu se organizirati i kroz zadruge, kao posebni oblik poduzetništva koji im omogućava organizirano i stručno vođeno obavljanje djelatnosti te zajednički nastup na tržištu. Za kandidiranje za ovu potporu u zadruzi mora aktivno djelovati najmanje dvije trećine članova koji ujedno imaju utvrđen status hrvatskog branitelja ili djeteta smrtno stradalog ili nestalog hrvatskog branitelja. Braniteljska socijalno-radna zadruga osniva se sukladno člancima 154.-156. Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (NN 121/17) radi ostvarivanja psihosocijalnog osnaživanja, zdravstvene rehabilitacije, reintegracije njezinih članova u društvo te uključivanja u radne i gospodarske procese članova s umanjenom radnom sposobnošću te nezaposlenih osoba.

Specifičnost populacije branitelja, poput nezaposlenosti, posttraumatskog stresa - PTSP -a, djelomičnog ili potpunog invaliditeta, socijalne ugroženosti članova obitelji žrtava, čini braniteljsku skupinu ranjivom društvenom skupinom. Zato se osnivaju neprofitne organizacije - veteranske zadruge čija je svrha pomoći u rješavanju ovih društvenih problema. (Mandić, Marić, Tuličić) Uključenost braniteljskih zadruga u civilno društvo prikazana je na Slici 1.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

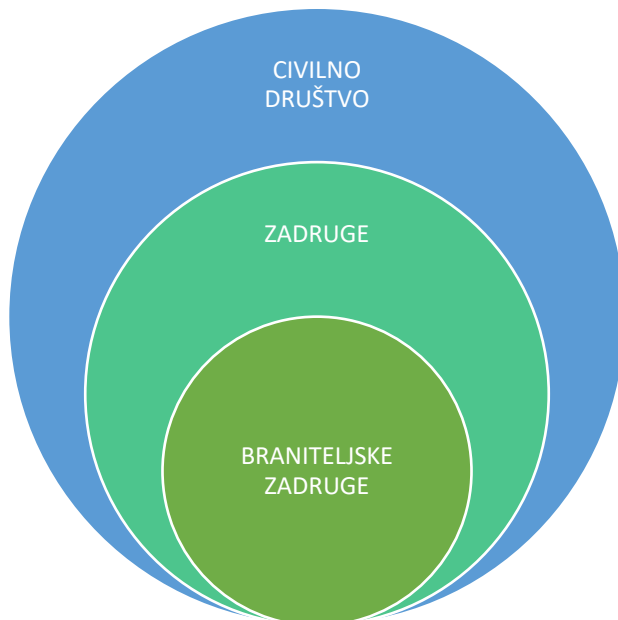

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Slika 1. Udio braniteljskih zadruga

Izvor: Mandić, A., Marić, I., Tulčić, Ž., *Veteran cooperatives as a successful example of social entrepreneurship*, <https://www.bib.irb.hr/990717/download/990717.39MandicMaricTulcic.pdf>

No, netransparentnost rada i djelovanja udruga onemogućuje dati točan odgovor na to koliko je braniteljskih udruga i zadruga zapravo aktivno, jer to što je neka udruga/zadruga upisana kao aktivna, ne znači da je aktivna i u praksi. Tu se još javlja i problem neusklađenosti sa Zakonom o udrugama i sa Zakonom o zadrugama, no koliko je udruga/zadruga zapravo još uvijek neusklađeno zakonom nije moguće odrediti s obzirom da ne postoji javno dostupna evidencija. Gašenje centra za zadružno poduzetništvo također je onemogućilo uvid u detaljniju analizu djelovanja braniteljskih zadruga.

Važno je napomenuti kako isključivo legalne i sa zakonom usklađene udruge/zadruge smiju biti legalno financirane.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

III. FINANCIRANJE BRANITELJSKIH UDRUGA I ZADRUGA

Financijska potpora braniteljskim udrugama/zadrogama ostvaruje se kroz natječaje Ministarstva branitelja i to za projekte koji promiču vrijednosti Domovinskog rata, projekte s područja psihološkog i socijalnog osnaživanja hrvatskih branitelja kroz radne kampanje, zapošljavanje, rekreativno-stvaralačke i natjecateljske kampanje te edukativne radionice, skrb o nemoćnim i starijim hrvatskim braniteljima i članovima njihove obitelji te područja promicanja i očuvanja stečevina i tradicije NOB-a. (Ministarstvo branitelja RH, 2021) Ministarstvo branitelja godišnje objavljuje javne natječaje za financiranje, a sredstva financiranja osiguravaju se iz Državnog proračuna RH, EU fondova, ostalih prihoda i dio iz dijela prihoda od igara na sreću. Potrebno je napomenuti kako udruge mogu prijaviti najviše 4 projekta, od čega najviše dva iz pojedinog natječajnog područja.

Udruge koje se prijavljuju na natječaj moraju zadovoljiti nekoliko uvjeta, a procjenu projekata vrši Stručna skupina za pojedina natječajna područja. Ocjena se temelji na ispunjavanju uvjeta iz natječaja, kvaliteti predloženog projekta, institucionalnoj sposobnosti udruge za provedbu projekata i realnosti troškova provedbe projekta. U povjerenstvima za ocjenu kvalitete prijavljenih projekata, kao glavni član povjerenstva najčešće se stavlja predstavnik neke braniteljske udruge, a član povjerenstva mora se izuzeti od ocjenjivanja kada se radi o projektu za koji se natječe udruga čiji je član. Treba napomenuti kako se kod financiranja u obzir uzimaju i neki drugi faktori, pa prednost u financiranju imaju:

- projekti koji pridonose zapošljavanju nezaposlenih hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji
- razvijanje solidarnosti i suradnje s drugim udrugama i ostalim partnerima
- projekti usmjereni podmirivanju više potreba u zajednici
- udruge koje u svoj rad uključuju volontere
- udruge s većim brojem članova
- inovativni projekti koji svojom kvalitetom potiču razvoj socijalnog poduzetništva i imaju neposrednu društvenu korist za širu i lokalnu zajednicu te doprinose razvoju civilnog

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

društva

- udruge koje dokumentiraju sufinanciranje prijavljenog projekta od strane lokalne uprave ili samouprave
- projekti temeljeni na višegodišnjoj uspješnoj provedbi i dosadašnjim rezultatima provedbe
- projekti čija održivost se može planirati i nakon isteka financijske potpore Ministarstva branitelja
- projekti koji po naravi aktivnosti podrazumijevaju i dopuštaju mogućnost suradnje i partnerstva prijavljeni kao zajednički s jednom ili više udruga

Zbirni podaci o izvorima i iznosima financiranja civilnog društva iz javnih izvora predstavlja godišnje izvješće koje objavljuje Ured za udruge Vlade RH. Prema izvješću iz 2016. godine sve braniteljske i stradalачke udruge tijekom te godine iz javnih su izvora dobile ukupno 48,168 milijuna kuna.

Što se tiče financiranja zadruga kao posebnog oblika poduzetništva, potpore u vidu financiranja prvenstveno dolaze iz Ministarstva i Fonda za zaštitu okoliša, a treba i napomenuti kako je ovim subjektima otežano doći do financijskih sredstava, ako se uzme u obzir da ovakvi pothvati nisu zanimljivi investitorima koji žele određeni povrat uloženi sredstava, s obzirom da ova poduzeća samo u ograničenoj mjeri mogu generirati dobit. Naime, inicijalni izvor financiranja za zadrugu uplate su članova zadruge. Međutim, član zadruge može izaći iz zadruge, a time i povući svoj članski ulog. To znači da kapital zadruge nije trajan, nego je podložan nestabilnosti, što otežava razvoj poslovanja zadruge. Problem u dolasku do kapitala za zadrugu je taj što države često ne razumiju dovoljno potencijal zadruga da pokrenu razvoj gospodarstva te ne smanjuju zapreke koje otežavaju poslovanje tom segmentu gospodarstva. (Broz, Švaljek, 2019) Ograničavajući faktor razvoja DP kroz zadrugarstvo veže se i uz problem dvostrukog oporezivanja s obzirom da su zadrugu obveznici poreza na dobit prema Zakonu.

Osim financiranja od strane Ministarstva i Fonda, zadrugu mogu osigurati i bespovratna sredstva iz EU poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj te podnošenja zahtjeva za ESIF zajmove.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

DIO 3. ULOGA I ZNAČAJ BRANITELJSKIH UDRUGA I ZADRUGA ZA/KROZ DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

UČINKOVITI
LJUDSKI
POTENCIJALI

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

I. ANALIZA POLOŽAJA HRVATSKIH BRANITELJA U DRUŠTVU

Ratne prilike u Hrvatskoj za vrijeme Domovinskog rata uzrokovale su, osim materijalnih razaranja, i mnogobrojne traume preživjelim hrvatskim braniteljima, stradalnicima rata i njihovim obiteljima. Poslijeratne godine ukazale su na potrebu organizacije sustavne skrbi, a organiziranje posebnog Ministarstva branitelja došao je kao neminovni rezultat postojanja jasne pretpostavke o dugoročnim posljedicama rata, kako za same branitelje, tako i za društvo u cjelini. (Ministarstvo branitelja, 2014.)

Hrvatska se, ostvarujući neovisnost, našla u teškim tranzicijskim vremenima koje su ostavile traga na socioekonomske prilike, a hrvatski branitelji suočili su se s otežanom reintegracijom u društvo. Učestala radna nesposobnost u populaciji hrvatskih branitelja pogodovala je socijalnom isključivanju kako samih branitelja tako i njihovih obitelji te se pokazalo kako veterani kod nas, kao i svugdje u svijetu, predstavljaju rizičnu skupinu koja zaslužuje prioritetan status u strategijama skrbi, ali i javnoj politici svojih zemalja. (Ministarstvo branitelja, 2014.)

Sudjelujući u ratu koji je imao izrazit nacionalno-oslobodilački karakter, hrvatski veterani razvijaju visoku samosvijest što se može i vidjeti iz jedne Peticije veteranske udruge iz 1996. godine u kojoj stoji: „MI; HRVATSKI BRANITELJI, obranili smo Hrvatsku i ostvarili san generacija hrvatskog naroda.“ „Ta je populacija, svojim uključivanjem u rat i izlaganjem života smrtnoj opasnosti, ranjavanju i invalidnosti, spremnija od ostalih građana postati nositeljem nekih društvenih interesa i volje za njihovim ostvarivanjem“, stoji u UHVDR Deklaraciji o veteranima Domovinskog rata iz 1994. godine. (Begić, Sanader, Žunec, 2008) No, hrvatske je branitelje nakon rata, umjesto organizirane skrbi dočekalo siromaštvo, nezaposlenost i nezainteresiranost javnosti.

Nešto kasnije, za hrvatske je branitelje utvrđen niz prava kroz Zakon o braniteljima, kako bi im se olakšala prilagodba i proces integracije, poput: pravo na obiteljsku invalidninu, pravo na novčanu naknadu, pravo na posebni doplatak, pravo na ortopedski doplatak, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na stambeno zbrinjavanje, itd. Dom hrvatskih veterana je smještajno-rehabilitacijska ustanova koju je osnovalo Ministarstvo s namjerom poboljšanja i jačanja pružanja sveobuhvatne

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

skrbi za braniteljsku i stradalačku populaciju, a nalazi se u Lipiku. Opći cilj DHV-a odnosi se na očuvanje stečevina i ublažavanje negativnih posljedica Domovinskog rata. U planu je izgradnja dodatnih veteranskih centara. Iako Hrvatska država pokazuje značajnu brigu za pronalaskom rješenja brojnih problema hrvatskih branitelja, po reakcijama se branitelja stječe dojam kako su to samo „ad hoc“ rješenja bez konačnih rezultata. (Tuličić, Marić, 2018)

Branitelji pripadaju jednoj od najranjivijih i ugroženijih skupina hrvatskog društva, čija je socijalna reintegracija uvelike otežana zahvaljujući čestoj stigmatizaciji, medijskom stereotipiziranju, nezadovoljavajućem zakonodavnom i političkom stanju i sustavom skrbi te u konačnici generalnim nezadovoljavajućim društvenim položajem. (Jašarević, Leutar, 2008)

Negativan odnos društva prema braniteljima može se pripisati i nedovoljnoj upućenosti javnosti o problemima i poteškoćama ove skupine, zbog čega su branitelji suočeni sa nizom prepreka koje im onemogućavaju uspješnu rehabilitaciju i integraciju u društvo u poslijeratnim vremenima. Tu treba još posebno spomenuti i nepovjerljivost javnosti s obzirom na broj udruga koje djeluju pod okriljem braniteljskih udruga, a zapravo predstavljaju fantomske udruge, te konačno, o samom broju branitelja prema Registru hrvatskih branitelja.

U domaćoj je javnosti tijekom 2004. godine (u vrijeme nepovoljnih gospodarskih i društvenih posljedica tranzicijskog procesa) došlo do žestokog negodovanja zbog veteranskih prava poput povlaštenog upisa djece HRVI i dragovoljaca na fakultete. To je dovelo do nekoliko ustavnih tužbi čime su odnosi veterana i ostatka društva ušli u fazu otvorene kompeticije za ograničene, ali visoko poželjne resurse. Kada su 2005. godine temeljem podataka iz Jedinственог регистра neke materijalne povlastice pripale i onima koji nisu bili uključeni u neposredna borbena djelovanja, u dijelu je veteranske javnosti ogorčeno se prosvjedovalo da su braniteljska prava dobile „čistačice i cjelokupna administracija koja nije ni vidjela vojničke čizme“ (Kotromanović, 2005)

Opseg prava i povlastica izazivao je kritike u domaćoj i međunarodnoj javnosti te je dolazilo do njihove redukcije. Npr. godine 2001. MMF uvjetuje Hrvatskoj ukidanje veteranskih povlastice

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

prilikom zaključivanja jednog financijskog aranžmana, a između 2000-2003 vlada lijevog centra smanjuje mirovine i invalidnine. (Begić, Sander, Žunec, 2008.)

„Ljudi govore da smo privilegirani i da nam se sve daje“; „Pišu se i govore neprovjerene priče bez podloge na činjenicama...stvaraju se negativne slike o nama“; „Najteži invalidi su ostali zakinuti u pitanju liječničke skrbi...ne prepoznaje se prava bolest, pravi invalidi i ne daje im se prava skrb.“; „Trebalo mi je 7 godina da dokažem svoj status ratnog vojnog invalida“; „Mnogi nas pitaju zašto smo i za koga išli u rat i što smo imali od toga...dovodi nas se u situaciju da se pitamo tko smo i što nam je sve to trebalo...“; „Išao si dobrovoljno da obraniš društvo, a sad propituju naše postupke i motive“

Svjedočanstva istraživanja u kojem je sudjelovalo 17 invalida Domovinskog rata, **prema:** Jašarević, T., Leutar, Z., *Samopercepcija društvenog položaja invalida Domovinskog rata*, Društveno istraživanje, god 19., br. 1-2, 2010., str. 93-116

Hrvatski branitelji suočeni su nizom egzistencijalnih problema i problemom socijalne isključenosti koje određuje ekonomsko, kulturno i političko okruženje države i njenog društva. Siromaštvo, neriješena stambena pitanja, manjak zdravstvene skrbi, otežani pristup tržištu rada i nezaposlenost samo su neki od mnogobrojnih problema.

Prema *Strategiji borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u RH (2014.-2020.)* „evidentan je određeni broj branitelja u prihvatilištima koji zbog psihičkih problema (PTSP i psihičkih poteškoća) i drugih razloga, poput nedostatka potrebnih dokumenata, nisu u mogućnosti ostvariti mnoga prava, nezaposleni su, nemaju potporu obitelji i slično. Iskustvo Domovinskog rata kroz koje je Republika Hrvatska prošla, rezultiralo je izravnim i neizravnim posljedicama kako za pojedince neposredne sudionike i stradalnike Domovinskog rata, tako i posredno na društvo u cjelini“.

Unatoč brojnosti hrvatskih branitelja, posebnom mjestu u društvu koje im pripada te mnoštvu problema s kojima se suočavaju, braniteljske teme rijetko su predmet znanstvenih analiza i

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

rasprava te se po pravilu obrađuju teme pojedinih braniteljskih skupina sa specifičnim problemima i potrebama. (Ministarstvo branitelja i Državni zavod za statistiku, 2017.) Stoga se pojavila potreba za cjelovitijoj analizi različitih demografskih, socijalnih, ekonomskih i drugih obilježja ukupne braniteljske populacije. Ta analiza provela se uz pokroviteljstvo Ministarstva

U ovoj studiji analizirani su podaci za 419 922 hrvatska branitelja, koji čine oko 10% stanovništva Republike Hrvatske. Najveći broj branitelja živi na području Grada Zagreba (14,7%) i Splitsko-dalmatinske županije (10,0%), a zatim slijede Osječko-baranjska (8,2%), Primorsko-goranska (7,1%) i Zagrebačka županija (7,0%). Na području Sisačko-moslavačke, Vukovarske-srijemske, Karlovačke, Brodsko-posavske i Zadarske županije živi oko 24% svih hrvatskih branitelja (od 4 do 5% po županiji), dok su u ostalim županijama udjeli ukupne braniteljske populacije manji od 4%. Distribucija prema spolu populacije hrvatskih branitelja upućuje na dominantan udio muške populacije (95,1%) te se znatno razlikuje od spolne strukture stanovništva Republike Hrvatske u dobi od 30 godina i više. Prema dobnoj strukturi, najveći udio hrvatskih branitelja u dobi je između 40 i 54 godine (njih 60,7%). Kada se uspoređi standard stanovanja braniteljske populacije i ukupnog stanovništva Republike Hrvatske, vidi se da znatnih razlika i nema, osim možda činjenice da braniteljska populacija stanuje u prosjeku u nešto većim stambenim jedinicama od ukupnog stanovništva. Od ukupnog broja braniteljskih obitelji s djecom (maloljetnom ili punoljetnom) u kojima otac ili majka imaju status branitelja, daleko najveći udio čine bračni parovi s djecom (93,0%), što je mnogo veći udio nego u stanovništvu Republike Hrvatske (73,4%). Usporedba obrazovne strukture braniteljske populacije s obrazovnom strukturom ukupnog stanovništva Republike Hrvatske u dobi od 30 godina i više, prema podacima iz Popisa 2011. (slika 6.1.), pokazuje da je među braniteljskom populacijom nešto niži udio branitelja sa završenim višim i visokim obrazovanjem (14,5% u odnosu na 17,4% udjela ukupnog stanovništva sa završenim stručnim i sveučilišnim obrazovanjem). Udio hrvatskih branitelja sa srednjoškolskim obrazovanjem (67,5%) bitno je viši od udjela ukupnog stanovništva u dobi od 30 godina i više s istim stupnjem obrazovanja (50,8%).

branitelja i Državnog zavoda za statistiku pod nazivom *Demografska i socioekonomska obilježja hrvatskih branitelja*, u 2017. godini.

Izvor: Ministarstvo hrvatskih branitelja i Državni zavod za statistiku, *Demografska i socioekonomska obilježja hrvatskih branitelja*, Zagreb, 2017.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Da bi se stigmatizacija društva prema braniteljima dodatno pojasnila, kao primjer može se dati česta izjava javnosti o „privilegiranosti“ branitelja i braniteljskih udruga u hrvatskom društvu. Koliko je to neistinita tvrdnja može se prikazati kroz podatke o zaposlenosti hrvatskih branitelja iz 2017. godine. „Hrvatski branitelji u podjednakoj su mjeri radno aktivni kao i ukupno stanovništvo, čak imaju nešto veći udio zaposlenih i manji udio nezaposlenih od ukupnog stanovništva. Očekivano, braniteljska populacija bilježi nešto veći udio umirovljenih od ukupnog stanovništva te niži udio neaktivnih zbog preuzimanja obveza u kućanstvu od ukupnog stanovništva“, navodi se u Demografskim i socioekonomskim obilježjima hrvatskih branitelja. Statistika nezaposlenih branitelja ne razlikuje se značajno od prosjeka opće populacije, a u prosjeku oko 6% branitelja nema nikakve prihode. „Prema evidenciji HZZ-a na kraju prosinca 2017. registrirana su 18.152 nezaposlena branitelja. Udio nezaposlenih branitelja u ukupnoj nezaposlenosti je 9,7%. Najveći broj registriranih nezaposlenih branitelja je u dobi od 45 do 59 godina, što pokazuje kako su radno još uvijek sposobni. Prikazani su i registrirani nezaposleni branitelji prema spolu. Od ukupno 18.263 registriranih nezaposlenih branitelja 633 su žene“ (Tuličić, Marić, 2018)

No, zbog visoke stope nezaposlenosti koja dominira hrvatskim gospodarstvom, kao i zbog neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu, nezaposlenost utječe na braniteljsku populaciju, posebice zbog njihove dobi i obrazovanja, pa visoka stopa nezaposlenosti branitelje svrstava u rizik dugotrajne nezaposlenosti i socijalnog isključenja.

S drugog gledišta, priloženi podaci jasno ukazuju kako hrvatski branitelji ne uvažavaju nikakav privilegiran status naspram ostatka hrvatskog društva, već primarno teže društvenoj jednakosti. Njihov potencijal u Hrvatskoj nije u potpunosti iskorišten. S obzirom da hrvatski branitelji spadaju u brojnu i specifičnu populaciju, po mnogim parametrima, oni također predstavljaju važan dio društva, potreban za stabilnost i prosperitet države. S obzirom na njihovu specifičnu problematiku, poboljšanje kvalitete njihovog života, kao i mogućnost društvene angažiranosti, oni mogu proizvesti društveni kapital koji omogućuje bolje, zdravije, produktivnije i sretnije društvo. (Šučurović, Mikloušić, Knežević, 2017)

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Braniteljske socijalno-radne zadruge predstavljaju poseban oblik udruživanja koje im omogućuje lakšu integraciju u društvo u kombinaciji sa poduzetničkim aktivnostima i pružanjem društvenih outputa. Nažalost, procjena stanja zadrugarstva u RH pokazala je kako je ovaj element DP-a u potpunosti zanemaren, a braniteljska populacija nedovoljno je informirana o mogućnostima djelovanja unutar istog.

Društveno poduzetništvo ima ključnu ulogu u razvoju veteranskih zadruga zbog orijentacije prema socijalnim ciljevima kao što je integracija branitelja u društvo. Poduzetništvo predstavlja oblik samoaktualizacije i socijalne integracije koju bi branitelji i veterani svakako trebali uzeti u obzir. Naime, zbog same hijerarhijske prirode vojske te nakon odsluženja vojnog roka, može se reći kako je poduzetnički duh i poduzetničko razmišljanje bivšeg vojnika prirodno nametnuto te su oni: proaktivni, usmjereni na ciljeve i učinkovito izvođenje zadataka. Spremni su nositi se sa kriznim situacijama te su sposobni brzo donositi odluke, a mogu biti itekako svjesni važnosti alternativnih rješenja koja mogu učinkovito prilagoditi i promijeniti. Općenito, ove značajke, zajedno sa karakteristikom uspješnog poduzetnika, mogu pridonijeti stvaranju stabilnog okruženja i malog poduzetnika koji na taj način postaje pokretač svoje lokalne zajednice. (Pešorda, Gregov, Vrhovski, 2012.)

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

II. ANALIZA POLOŽAJA BRANITELJA U SAD-U I UKLJUČENOST U DP

U zemljama s izrazitom vojničkom tradicijom poput SAD-a ili Izraela, veteranski centri su okosnica skrbi za veterane i članove njihovih obitelji. (Tuličić, Marić, 2018) U SAD-američki veterani na raspolaganju imaju više od 180 medicinskih centra diljem zelje, a samo 32 milijarde dolara iz državnog je budžeta namijenjeno isključivo veteranima. Prema podacima iz 2019. godine u Americi ima oko 17,4 milijuna veterana, od čega malo više od polovice njima ima preko 65 godina. Imena ratnih veterana te vojnika koji su sudjelovali u američkim ratovima vode se posebnim popisom koji se čuvaju u Ministarstvu veterana i Pentagonu, te su javno dostupna javnosti kroz razne kanale (registri, udruge, zaklade i sl.). Također je važno napomenuti kako američki veterani mirovine primaju iz državnog proračuna, stoga ne čudi dostupnost podataka za javnost, čak i u situacijama kada to uključuje određene nepravilnosti ili kaznene odgovornosti.

Ipak, kao i svugdje u svijetu, američkim veteranima teško se prilagoditi civilnom životu nakon odsluženja vojnog roka. Sa ciljem pružanja podrške svojim veteranima te shvaćajući kako tranzicijski proces može na njih imati negativno djelovanje, SAD su uvele obavezan program pomoći koji veteranima omogućuje lakšu prilagodbu civilnom životu. Taj program uključuje: medicinsku pomoć, edukacije, komunikaciju, traženje poslova, financijsko planiranje sve ostalo usko povezano uz tranzicijski proces.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Kao što je već napomenuto, veterani predstavljaju posebnu skupinu civilnog društva koji zahvaljujući svojem iskustvu i mentalnim karakteristikama mogu biti izrazito uspješni poduzetnici te generalno pridonijeti boljitku u okviru društva unutar kojeg djeluju. Prema Sobota, demografski podaci SAD-a ukazuju na podatak od skoro 2,5 milijuna veterana ima neki gospodarski subjekt te da su sposobni generirati preko 1,4 trilijuna dolara unutar ekonomije. (De la Tore) U saveznoj državi California veterani su vlasnici preko 500 milijuna gospodarskih subjekata. Ovi subjekti nisu važni samo za veterane, već i za cijelu državu s obzirom na činjenicu da generiraju poslove i priljev novca u državni budžet. Brojni primjeri uspješnih poduzetnika pokazuju da je njihova vojna služba bila izuzetno korisna kao priprema za učinkovitu provedbu poduzetničkih pothvata. Spomenimo samo neke od najznačajnijih poduzetnika, poput osnivača FedExa Fredericka W. Smitha i Ewinga M. Kauffmana, osnivača Marion Merrill Dow Inc. i Kauffman Foundation, namijenjenih istraživanju poduzetništva (Hisrich, Peters, Pastir, 2008).

Američki veterani aktivni su i u zadrugama. Kao pozitivan primjer može se navesti program pod nazivom Vets Power Us iz 2017. godine, u kojemu je 47 električnih zadruga u SAD-u omogućilo veteranima i njihovim partnerima značajne mogućnosti zaposlenja. Ova koalicija pomaže zadrugama u razmjeni najboljih praksi za regrutiranje veterana smatrajući ih građanima koji posjeduju iznimne vještine i jake organizacijske sposobnosti koje mogu biti od koristi kako za veteranske tako i za električne zadruge Amerike.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Prema podacima statistike zapošljavanja u SAD-u, zapošljavanje u javnom sektoru, javnim zadrugama i veteranskim organizacijama pokreću velike organizacije poput Manhattana i Bronx Surface Transit Operating Authority (MaBSTOA), Kreditne unije za državne zaposlenike, Regulatorna tijela za financijsku industriju (FINRA), Credit Union (BECU) i sl. Najveći poslodavci skloni su kreditnim sindikatima, komunalnim službama, veteranskim organizacijama, javnom sektoru, javnim zadrugama i veteranskim organizacijama te organizacijama za poboljšanje javnog sektora. Velike organizacije poput Prairie Meadows Race Track & Casina, Kreditne unije državnih zaposlenika, Zadružne financijske korporacije (CFC) i Središnje elektroenergetske zadruge, zarađuju većinu prihoda među neprofitnim organizacijama u javnom sektoru, javnim zadrugama i veteranskim organizacijama. Organizacije s prihodom manjim od 1 milijun dolara čine 2,1% ukupnih neprofitnih prihoda, dok organizacije u javnom sektoru, javne zadruge i veteranske organizacije s više od 100 milijuna dolara čine 56,4% neprofitne zarade. Postoji 2442 organizacije koje podržavaju više javnih zadruga i veteranskih organizacija u Sjedinjenim Državama. (Cause IQ, 2021)

Američki primjer jasno ukazuje kako u Hrvatskoj prvenstveno nedostaju dodatni načini financiranja za udruge i zadruge. Mnoge velike američke kompanije i korporacije surađuju s veteranskim organizacijama i zadrugama, bilo u vidu zapošljavanja ili financiranja što u Hrvatskoj svakako predstavlja veliki ograničavajući faktor za razvoj DP kroz zadrugarstvo.

III. ANALIZA POLOŽAJA BRANITELJA U EUROPI I UKLJUČENOST U DP

Društvenim poduzećima je primarni cilj stvaranje pozitivnih društvenih utjecaja i postoje u svakoj europskoj zemlji. Oni su važan dio društvenog gospodarstva u kojem danas radi oko 13,6 milijuna Europljana. Neki od njih isporučuju osnovne usluge skrbi, neke se usredotočuju na pružanje prilika za posao za osobe u nepovoljnom položaju, a drugi se bave širim rasponom društvenih izazova, kao što je postizanje ciljeva održivog razvoja. Mnogi su inovativni i pronalaze prilike u slučajevima koja ostala poduzeća ni javna tijela ne mogu ispuniti (Chorna-Bokhniak N., 2020.).

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Velika Britanija

Philips R. proveo je istraživanje o veteranima u britanskom društvu, a koje istraživanje je bilo podijeljeno u nekoliko kategorija: zaposlenje, stambeno zbrinjavanje, vještine i iskustva, fizičko/psihičko stanje te ovisnosti i asocijalno ponašanje. Naveo je da su prethodna istraživanja pokazala da su veterani iz Oružanih snaga Ujedinjenog Kraljevstva žarište javnog interesa u britanskom društvu. U osnovi, studije o retoričkim funkcijama u odnosu na vojnu službu ističu da veze između herojstva i služenja mogu predstavljati duboko ukorijenjenu kulturnu pretpostavku. Kulturološki perpetuirani (trajni) opisi egzistencijalnih prijetnji (tj. "zli prijestupnici" naspram "nas pravednika") i simboličkih vrijednosti (tj. "sloboda" naspram "ugnjjetavanja") u odnosu na "služenje zemlji" mogu stoga pohraniti kulturnu pretpostavku da izjednačava službu s herojstvom, što dovodi do bezuvjetnog uvažavanja veterana (Gibson, 2012.). Gibson (2012.) navodi da nam to omogućuje kategoriziranje jedne skupine ljudi prema kojoj se treba odnositi s više poštovanja od druge. Primjer su podskupine u društvu koje traže priznanje i poštovanje u ime branitelja koji su bili dio iste podskupine (Gibson, 2012.). Prethodna istraživanja identificirala su prevladavajuću kulturnu predodžbu koja povezuje branitelje s viktimizirajućim osjećajima (proglasiti žrtvom). Konkretno, ako se ratovanje ili posebna angažiranja društveno konceptualiziraju kao nelegitimni, tada se kulturne reprezentacije branitelja usredotočuju na patnju i traumu (McGarry, 2012.). U ovom slučaju, društveno konstruirane slike branitelja donekle se preklapaju s definicijama žrtava u viktimoškom kontekstu (McGarry, 2012.).

Međutim, Philips R. navoda da iako prethodne studije upućuju na to da veterani mogu biti povezani s herojskim i viktimizirajućim osjećajima, malo je poznato imaju li i u kojoj mjeri članovi britanske javnosti herojizirajuća i viktimizirajuća uvjerenja o veteranima. Dok su zemlje poput SAD-a i drugih europskih zemalja proizvele snažna istraživanja koja ispituju i uspoređuju percepciju javnosti o vojsci i onima koji su joj služili, Ujedinjeno Kraljevstvo nije uspjelo pružiti iscrpnu seriju studija s nacionalno reprezentativnim veličinama uzorka. Štoviše, nekoliko britanskih studija koje predstavljaju rigorozna i pouzdana istraživanja o relevantnim percepcijama Oružanih snaga Ujedinjenog Kraljevstva do danas nisu međusobno povezane. Nije napravljen nijedan znanstveni pokušaj da se ocijene javno relevantna uvjerenja o veteranima, te da se na taj način međusobno uspoređuju pitanja vezana za veterane iz različitih

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

istraživanja javnog mnijenja i istraživanja.

To je problematično jer javno prevladavajuća uvjerenja branitelja mogu utjecati na uspješnu reintegraciju branitelja u društvo (Burdett, 2014.). Ovo pitanje moglo bi biti osobito relevantno za veterane iz najnovijih misija u Iraku i Afganistanu, budući da se ova mlađa populacija veterana ne može suočiti samo s negativnim stereotipima vezanim uz percepciju javnosti o veteranima, već se može suočiti i s negativnim stavovima prema tim misijama. Osim toga, negativna percepcija javnosti o braniteljima može odvratiti novačenje i izazvati nezadovoljstvo među onima koji trenutno služe.

Philips R. je u svom istraživanju naveo da 78% pojedinaca odgovornih za zapošljavanje u tvrtkama doživljava veterane kao "sposobne,iskusne pojedince s mnogo toga za ponuditi", a 60% je ocijenilo utjecaj veterana na radno mjesto kao "pozitivan" (Ashcroft, 2012.). Posebno se cijenila disciplina veterana (57%) i lojalnost (30%) (Ashcroft, 2012.). Smatralo se da veterani imaju veću vjerojatnost od civila da posjeduju mnoge pozitivne osobine vezane uz posao, tj. da dobro rade pod stresom (91% se složilo za časnike i 86% za druge činove), da imaju izvrsne vještine upravljanja vremenom (93% se složilo za časnika i 86% za ostale činove), ili da imaju bolje komunikacijske vještine od civila (91% se složilo za časnike i 81% za ostale činove). Stoga smatra da bi javno uvažavanje vještina i iskustava branitelja moglo biti odraz značajnih ulaganja Ministarstva obrane (MORH) u stručno usavršavanje i obuku svojih pripadnika. Tijekom svoje vojne karijere, svi činovi napreduju kroz strukturiranu mrežu tečajeva (obrazovanje i osposobljavanje) koji uslužnom osoblju pružaju znanja i vještine. To se temelji na politici osposobljavanja i obrazovanja MORH-a i sastoji se od tri područja koja se preklapaju: profesionalnog razvoja, upravljanja karijerom, osobnog razvoja i izbornog osobnog razvoja (Philips R., 2019.). Profesionalni razvoj uključuje generičke tečajeve s definiranim početnim i izlaznim standardima potrebnim za obavljanje vojnog imenovanja, čina ili uloge. U organizaciji uslužnih škola, akreditiranih servisnih partnera ili online tečajeva, MORH pruža uslužnom osoblju mogućnosti za poboljšanje matematičkih ili pismenih vještina. Upravljanje karijerom često nije obvezno za sva vojna imenovanja ili promaknuća u činovima, ali ima za cilj koristiti karijeru pojedinca i stoga pridonijeti motivaciji osoblja. Izborni osobni razvoj uključuje obuku i obrazovanje koje podržavaju interese uslužnog osoblja ili buduće zaposlenje. Iako manje izravno pridonosi vojnoj sposobnosti, izborni osobni razvoj predstavlja središnji dio profesionalnog razvoja, jer poboljšava sposobnost osoblja da odgovori na razvoj karijere. Iako

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

postoji niz odredbi unutar tri preklapajuća područja profesionalnog razvoja, osobnog razvoja upravljanja karijerom i izbornog osobnog razvoja, glavne mogućnosti se odnose na pismenost i računanje, naukovanje i strukovne kvalifikacije, zapovjedno vodstvo i obuku u upravljanju (sveučilišni kratki programi, poslijediplomski studiji).

Zaključno, Philips R. je u svom istraživanju zaključio da su istraživanja pokazala da je većina britanskih veterana uspješna u započinjanju nove karijere, dobrog su zdravlja i malo je vjerojatno da će patiti od beskućništva. Dokazi iz provedenih analiza pokazali su da članovi britanskog društva imaju niz činjenično netočnih uvjerenja. U britanskom društvu veterane se obično doživljava kao visoko kvalificirane pojedince koji se bore sa pronalaskom zaposlenja i da će vjerojatno biti beskućnici, da će biti u zatvoru, odati se alkoholu i drogi, te da su skloni suicidu i psihičkih zdravstvenim problemima, a što je činjenično netočno.

Ukrajna

U Ukrajini, ideja društvenog poslovanja postala je aktualno tek 2000-ih. Početkom 2014. godine, zbog ekonomske, političke i društvene situacije, područje socijalnog poduzetništva u Ukrajini bilo je umjereno, nakon čega je uslijedio razvoj. Naime, početkom oružanog sukoba na istoku zemlje, broj ugroženih grupa se značajno povećao: oko milijun i pol ljudi je raseljeno, a stotine tisuća postali su borbeni veterani. Zbog toga je problem socijalne prilagodbe i zapošljavanja postao akutan. Na ovaj problem društvena poduzeća reagirala su brže od vladinih agencija. Trenutno nema točnih podataka o broju društvenih poduzeća koja djeluju u Ukrajini. Međutim, prema procjenama stručnjaka njihov bi broj mogao doseći tisuće. (Chorna-Bokhniak N., 2020.). Ukrajinska društvena poduzeća mogu se svrstati u tri glavne grupe: generatori dobiti za financiranje društvenih ciljeva (podrška društvenim, kulturnim, ekološkim, sportskim projektima, organizacije ili institucije za ranjive skupine); zapošljavanje socijalno ugroženih osoba i pružanje socijalnih usluga. U Ukrajini su danas najzastupljenije prve dvije skupine poduzeća.

Chorna-Bokhniak N. ističe da koncept društvenog poduzeća nije sadržan u ukrajinskom zakonu. Nedostatak zakonodavstva o socijalnom poduzetništvu vidi se kao prednost i prilika za njegov

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.est.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

razvoj: poduzeća mogu odabrati najoptimalniji organizacijski i pravni oblik, kako u smislu poslovnog modela tako i u pogledu oporezivanja. Izrada i donošenje nepromišljenog zakona može ograničiti mogućnosti socijalnih poduzetnika te suziti dopušteni raspon njihovih aktivnosti. Prema globalnim statistikama, samo 5,2% društvenih poduzeća u Ukrajini postoji više od 10 godina. Razlozi za to su odražavajući problemi koji su dio tržišta općenito, kao i posebnosti društvenog poslovanja. Svaka zemlja ima svoje poteškoće, ali zajednička karakteristika za sve je nedostatak je razumijevanje suštine socijalnog poduzetništva od strane investitora i donatora, potencijalnih klijenata, medija i šire javnosti.

Chorna-Bokhniak N. u svom radu navela je neka iskustva društvenih poduzeća iz različitih regija Ukrajine koja su podržana od PLEDDG-ovog Fonda za razvoj malih i srednjih poduzeća. Jedan od primjera je socijalno poduzeće u kojem rade veterani ATO-a, a koje pruža usluge zavarivanja za javni i privatni sektor. "Udruga veterana ATO Zaporizhia" pokrenula je 2018. godine projekt pod nazivom "Stvaranje uvjeta za strukovnu prekvalifikaciju ATO-a - Veterani u Zaporizhiji", koji je dobio podršku PLEDDG -a. U sklopu projekta Udruga je organizirala obuku za prekvalifikaciju veterana ATO -a koji će se kvalificirati zavarivači. Dvije pilot grupe školovala su se dva i pol mjeseca, a kao rezultat toga, 42 veterana ATO-a dodijeljene su potvrde o uspješno završenoj prekvalifikaciji.

Ruslan Peidanovsky, veteran, podijelio je svoju priču. Naveo je da nikada prije nije ništa radio s metalom i nikada nije zavarivao. Bio je vojnik u Oružanim snagama Ukrajine, a služio je u ATO zoni 2016. – 2018. Naveo je da nakon povratka nije mogao pronaći posao, pa se prijavio na Zavod za zapošljavanje gdje je saznao za projekt stručne prekvalifikacije sudionika ATO-a. Pridružio se grupi sudionika u jesen 2018. i zahvaljujući projektu nekoliko tjedana nakon završetka projekta, našao je posao i radi u Metinvest-Promservice.

Sjeverna Irska

Roy D. proveo je studiju kako je pronalaženje dobrog posla rizičan posao za vojne veterane u Sjevernoj Irskoj. U svom istraživanju utvrdio je da branitelji koji prelaze iz vojnog u civilni život mogu naići na poteškoće u različitim područjima funkcioniranja. Većina istraživanja na ovom

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

području dolazi iz SAD-a i Izraela, a veterani u Sjevernoj Irskoj (NI) u Ujedinjenom Kraljevstvu ostaju nedovoljno proučavana populacija. Njegova studija imala je za cilj ispitati prirodu tranzicijskih iskustava veterana analizirajući odgovore na otvoreno pitanje vezano uz proces tranzicije. Tematska analiza istaknula je i pozitivna i negativna iskustva kroz teme visoke razine. To se odnosilo na:

- koliko je vojni život bio dobar,
- prijelaz je bio lak za neke branitelje,
- vještine stečene u vojsci bile su vrijedne;
- bilo je teško prilagoditi se civilnom životu/i dalje se prilagođavati;
- negativna iskustva pri zapošljavanju;
- nedostatak povjerenja;
- neadekvatna podrška.

Rezultati studije pokazali su da veterani dijele iste izazove kao i drugi veterani. Međutim, izazove pogoršavaju stalna sigurnosna zabrinutost i političke napetosti, što znači da je život pod radarom za mnoge stvarnost, što otežava pronalaženje smislenog posla i integraciju u zajednicu. Nalazi pokazuju da pripreme za civilni život i proces akulturacije trebaju započeti mnogo mjeseci prije otpusta. Što je možda još važnije, pukovnije bi trebale blisko surađivati i podržavati civilne poslodavce kako bi ih osposobili da prepoznaju i cijene vještine koje bivši veterani službi mogu ponuditi i pronađu prikladne za svoje vještine unutar svojih organizacija (Roy D.).

Italija

Bivši časnik talijanske mornarice Andrea Teja pokrenuo je platformu za olakšavanje prekvalifikacije pripadnicima oružanih snaga. Danas radi za McKinsey u Milanu kao savjetnik za upravljanje. Međutim, nije zaboravio svoje korijene u vojsci ili koliko je teško bilo prijeći u

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

korporativni svijet. Kako bi olakšao onima koji idu njegovim stopama, Teja je s prijateljom Fabiom Baliceom stvorio novu platformu "Dream It, Change It" koja ima za cilj pomoći pripadnicima vojske da se usmjere na poslovnu karijeru, odnosno povezuje vojne osobe koje traže promjenu karijere s mentorima koji su već napravili istu vrstu skoka. Navodi da postoji mnogo alata koji pomažu ovakvim prijelazima u mjestima poput SAD-a i UK-a, ali zapravo nema nikakve podrške u Italiji, Francuskoj, Španjolskoj i na jugu Europe općenito. To je zbog toga što su vojske manje, ali uglavnom zato što se na oružane snage u mjestu poput Italije gleda kao na doživotnu karijeru. Naveo je da njegov suosnivač Fabio radi u Amazonu koji ima vojni program regrutiranja koji su prebacili iz SAD-a u Europu. Kultura u južnoj Europi vrlo se razlikuje od one na koju su navikli u inozemstvu. Fabio je predložio Amazonovom vojnom regrutnom timu da sklopi partnerstvo kako bi pomogao njihovom regrutiranju. Na nedavnom vojnom događaju koji je održan zajedno s Amazonom, gotovo 60% sudionika došlo je s platforme koju je osmislio. Njegove ambicije za projekt su pretvoriti ga u širi ekosustav. Kao tržišni lider u svojoj niši zna kako doći do vojske. Nudi besplatne usluge mentorstva i povezuje vojsku s mentorima i tvrtkama u mnogim zemljama. U budućnosti mu je želja ponuditi prekvalifikaciju i surađivati s poslovnim školama poput IMD -a ili Bocconija i ponuditi stipendije. Za vojnike bi bili partneri s drugim tvrtkama koje obavljaju prekvalifikacije i obuku o tome kako napisati životopis i proći razgovore za posao. Namjerava ponuditi i uslugu usklađivanja karijere. Procijenio bi sposobnosti kandidata i usporedio ga s otvorenostima u partnerskim organizacijama poput Amazona ili Zalanda.

IV. ANALIZA BRANITELJSKIH SOCIJALNO-RADNIH ZADRUGA U RH I UKLJUČENOST U DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO

Prema podacima Evidencije zadruga i zadružnih saveza Hrvatskog centra za zadružno poduzetništvo, godine 2016. u RH je evidentirano 1.218 aktivnih zadruga koje okupljaju ukupno 20.483 zadrugara te zapošljavaju 2.595 osoba. Najveći broj zadruga (501) pripada sektoru poljoprivrede i šumarstva, a najmanji broj zadruga (39) nalazi se u sektoru ribarstva.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

(Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, 2017) Prema podacima Financijske agencije, zadruga je u 2017. godini bilo 904, koliko ih je predalo financijska izvješća. (Broz, Švaljek, 2019). U zadrugama je zaposlen relativno malen dio ukupno zaposlenih u Hrvatskoj. Prosječan broj zaposlenih po zadrugi iznosi 2,4 zaposlenika, što je značajno manje od prosječnog broja zaposlenih po trgovačkom društvu u Hrvatskoj, koji iznosi 7,7.

Iako registriranih zadruga, prema Registru poslovnih subjekata koji vodi Državni zavod za statistiku, ima više od četiri tisuće, njih tek 904 dostavilo je u 2017. godišnja financijska izvješća Financijskoj agenciji. Međutim, ni to ne znači da su sve 904 zadruge aktivne. 22 zadruge koje su dostavile izvješća u 2017. godini nisu imale nikakve prihode ni rashode. Dodatnih devet zadruga nije ostvarilo ni dobit ni gubitak, a među njima je većina imala zanemarivo nizak iznos prihoda i rashoda, što također ukazuje na njihovu slabu aktivnost. S dobiti su u 2017. poslovale 554 zadruge, dok je u gubitku bilo 319 zadruga. Zadruge obuhvaćaju malen dio hrvatskog gospodarstva. Ukupan prihod zadruga u 2017. godini iznosio je 1,6 milijardi kuna, što je 0,3 posto ukupnih prihoda svih trgovačkih društava, dok je prosječni godišnji prihod po zadrugi iznosio 1,8 milijuna kuna. (Broz, Švaljek, 2019)

Iako brojke pokazuju uzlazan, ali iznimno spor trend, Hrvatska kaska za ostatkom Europe u smislu jačanja zadrugarstva. I dok je oko 100 milijuna ljudi u svijetu zaposleno u zadrugama, a preko poljoprivrednih se zadruga odvija skoro 50% poljoprivredne proizvodnje, zadruge u RH zapošljavaju tek oko 2000 zaposlenika, što iznosi tek 0,2 posto ukupno zaposlenih u Hrvatskoj. Najveći problem zadrugarstvu predstavljaju propisi i Zakoni, a gašenje, tj. spajanje Hrvatskog zadružnog centra sa Ministarstvom gospodarstva, poduzetništva i obrta 2019. godine, čime je ono prestalo djelovati kao ustanova, onemogućilo je daljnji i snažniji razvoj u ovom segmentu. U 2019. godini od strane državne je vlasti spomenuto izvjesna izmjena Zakona o zadrugama, no to do sada nije ostvareno.

Dio razloga za takvo stanje u zadrugarstvu predstavlja zakonska regulativa. Iako je Zakon o zadrugama usklađen s ključnim međunarodnim dokumentima u pogledu zadružnih vrednota i načela, postoje dijelovi zakona koji predstavljaju ograničavajući faktor za rast zadrugarstva. Ti ograničavajući faktori prvenstveno uključuju restriktivne mjere, ograničenja u djelovanju naspram drugih pravnih oblika na tržištu te poreznom tretmanu.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Iako broj zadruga raste, to je ponajprije rezultat državne intervencije, odnosno potpora koje Ministarstvo hrvatskih branitelja daje za osnivanje braniteljskih zadruga.

Ministarstvo hrvatskih branitelja prepoznalo je kako razvoj DP-a kroz rad udruga i zadruga može olakšati njihov pristup tržištu, pa se od 2004. počeo provoditi program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja. Ministarstvo hrvatskih branitelja do 2016. godine uložilo je više od 83 milijuna kuna u vidu potpora za braniteljske socijalno-radne zadruge, pa je do 2015. godine bilo ukupno 455 korisnika potpore, te 305 aktivnih zadruga hrvatskih branitelja. Od aktivnih zadruga 59% su bile zadruge poljoprivrede i šumarstva, 13% turizam i ugostiteljstvo, 7% usluge, 4% ribarstvo, 3% prerađivačka industrija, građevinarstvo, 2% trgovina i 9% ostalo. Najveći broj zadruga koji su korisnici potpore djeluju na području Splitsko-dalmatinske, Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije, odnosno tamo gdje ima najviše branitelja. Osim što u Splitsko-dalmatinskoj županiji živi relativno velik udio hrvatskih branitelja koji se mogu prijaviti za korištenje potpora Ministarstva hrvatskih branitelja, u toj županiji djeluje Zadružni savez Dalmacije. Taj savez s tradicijom duljom od jednog stoljeća uspijeva pomagati postojećim i potencijalnim novim zadrugama, što je također doprinijelo tome da se u toj županiji danas nalazi najveći broj zadruga. (Broz, Švaljek, 2019)

Iako su u većini županija zadruge u sektoru poljoprivrede najbrojnije, ipak postoje i neke županije u kojima su zadruge u drugim sektorima značajnije. Tako u Koprivničko-križevačkoj županiji najveći broj zadruga posluje u sektoru usluga i prerađivačkoj industriji, u Istarskoj županiji u sektoru usluga te u Gradu Zagrebu u sektoru usluga, prerađivačkoj industriji i građevinarstvu. (Broz, Švaljek, 2019) Slika 2 daje prikaz udjela zadruga po sektorima u 2017. godini.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

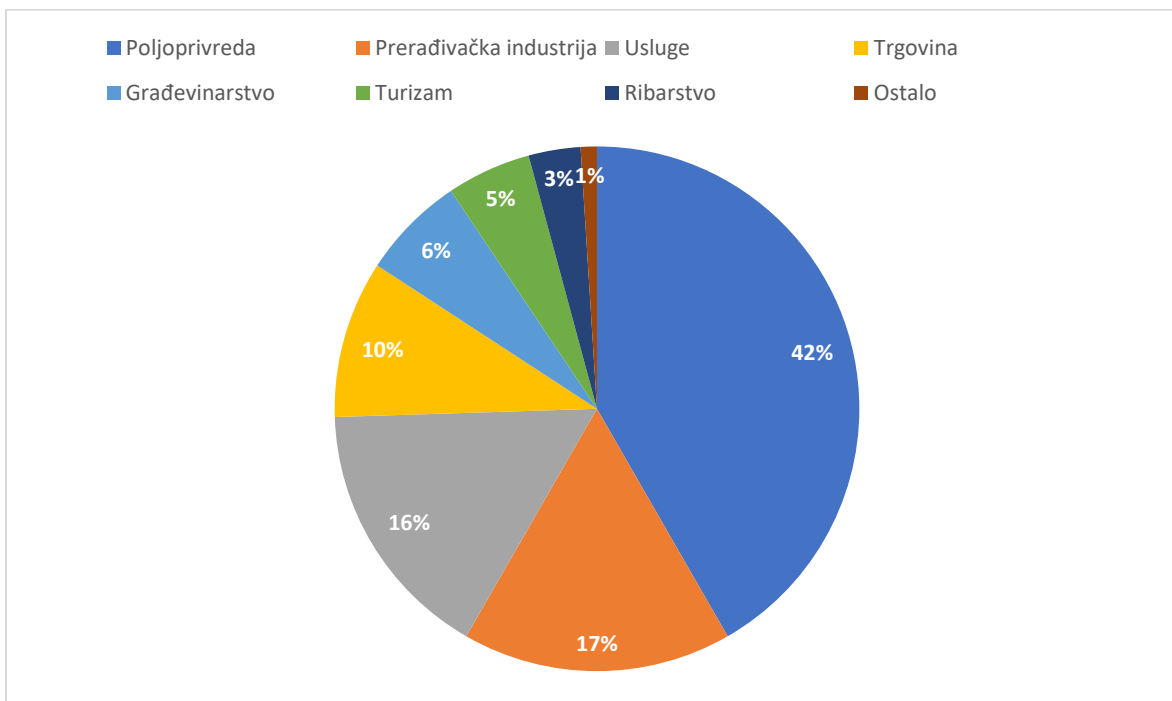

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Slika 2. Udio zadruga u ukupnom broju zadruga po sektorima, 2017. (u %)

Izvor: FINA, prema Broz, T., Švaljek, S., *Mikrokozmos zadružnog gospodarstva: gdje i kako posluju hrvatske zadruge*, Sociologija i prostor, Vol. 57, br. 214 (2), 2019., str. 107-138

Podaci iz 2017. godine pokazuju kako je braniteljskih zadruga ukupno bilo 484 i to isključivo zadruge koje su dobile potporu od Ministarstva branitelja na temelju mjere potpore braniteljskim zadrugama. (Mandić, Marić, Tuličić) Prema podacima iz 2019. godine, ukupno je registrirano 437 braniteljskih zadruga, a čine 37,5 posto ukupnog broja zadruga i angažirane su u grupaciji Građevinarstvo, gdje je 57 zadruga, u Turizmu i ugostiteljstvu ih je 31, a ostale su uglavnom u području poljoprivredne proizvodnje, od voćarstva do vinogradarstva. Ima i pčelarskih zadruga, a u manjem postotku i braniteljskih, kojima je primarna aktivnost edukacija branitelja i konzalting.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

U nastavku slijedi primjer dobre prakse iz područja zadružnog gospodarstva hrvatskih branitelja.

Braniteljsko socijalno-radna zadruga Okus mora i miris zemlje

Braniteljsko socijalno-radna zadruga Okus mora i miris zemlje osnovana je 2018. godine, a okuplja devet OPG-ova hrvatskih branitelja koji se dugi niz godina bave poljoprivrednom proizvodnjom. Mjerama iz Programa stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih *branitelja i članova njihovih obitelji* Ministarstva hrvatskih branitelja zadrugari su iskoristili poticajna sredstva za udruživanje te zajedničko unaprjeđenje proizvodnje i prodaje.

Zadrugari posebno ističu proizvodnju maslinovog ulja i marmelade od maslina s otoka Brača, med iz Kijeva, slanetak, grah i bob iz sela Banjevci. Iz Kosinja kraj Gospića zadrugari nude lički krumpir, šareni grah, ciklu i kupus, a u Perušiću proizvode marmeladu od drena, divljeg šipka, bazge i šumske jagode, dok u Kaštel Sućurcu imaju sadnice povrća i cvijeća, preradu i proizvodnju slanin inćuna i srdela.

Braniteljsko socijalno-radna zadruga Sinovi Slavonije

Braniteljsko-socijalna zadruga Sinovi Slavonije Vinkovci ima osam članova, sedam je muškarca, hrvatskih branitelja, dragovoljaca Domovinskog rata, hrvatskih ratnih vojnih invalida, i jedna žena, hrvatska braniteljica i udovica poginulog hrvatskog branitelja. Bave se proizvodnjom i preradom svinjskog mesa i mesnih prerađevina na tradicionalan način te njihovom prezentacijom, izlaganjem na sajmovima i prodajom. Zadrugi nije imperativ poduzetnička djelatnost i ostvarivanje velikih prihoda. Članovi su se sastali kako bi nešto korisno radili, bili od koristi društvu i da nisu stalno okupirani ratnim zbivanjima sjedeći kod kuće. – „Radom u zadrugi smanjujemo opasnost od raznih poroka koji danas opsjedaju sudionike Domovinskog rata, jednostavno želimo biti normalni članovi svojih obitelji i društvene zajednice. Nekoliko nas zadrugara i prije se bavilo ovim poslom pa smo zaključili - zašto ne bismo osnovali braniteljsku zadrugu i bavili se nečim korisnim. Krenuli smo polagano i kada smo uvidjeli da ima prostora za daljnji napredak, odlučili smo potražiti potporu Ministarstva branitelja, koju očekujemo i ove godine.“

Ministarstvo branitelja podupire zadrugu hrvatskih branitelja sa ostvarivanjem suradnji s Agronomskim fakultetom (istraživanja), HPB bankom (povoljniji krediti), Podravka d.d. (plasman robe). Pozitivan tren rada i postojanja braniteljskih zadruga ukazao je na održivost kod više od

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

60% branitelja čime im se pružila mogućnost uključivanja u društvo, aktivno sudjelovanje u radu te ekonomska integracija.

Godine 2017. održan je pripremni sastanak za EU projekt „Promicanje društvenog poduzetništva hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata, organizacija civilnog društva i zadruga braniteljske i stradalničke populacije iz Domovinskog rata“, čiji je cilj bio povećanje informiranosti hrvatskih branitelja i stradalnika Domovinskog rata te članova njihove obitelji o društvenom poduzetništvu, kao i jačanje njihovih kapaciteta za pokretanje poduzetničkog pothvata. Ovaj EU projekt bio je financiran od strane Ministarstva hrvatskih branitelja u sklopu Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ 2014.-2020.

U veljači ove godine, Ministarstvo branitelja usvojilo je novi prijedlog Programa stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji za razdoblje 2021.-2023. Program će se primarno provoditi kroz dva prioritetna područja (Prioritetno područje 1: Ulaganje u ljudske potencijale kroz obrazovanje i zapošljavanje i Prioritetno područje 2: Jačanje socijalne uključenosti i poticanje konkurentnosti korisnika Programa), a sadrži konkretne mjere namijenjene obrazovanju, samozapošljavanju i zapošljavanju kod poslodavaca osoba iz ciljne skupne, zatim mjere namijenjene radu zadruga i proširenju djelatnosti te održavanju poslovanja. Ujedno sadrži i dva projekta Ministarstva hrvatskih branitelja koji će biti financirani sredstvima EU fondova, a odnose se na potpore za samozapošljavanje te dodjelu potpora za društveno poduzetništvo. Sredstva za provedbu Programa osigurana su u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2021. godinu te projekcijama za 2022. i 2023. godinu.

Od aktualnih projekata vezanih uz braniteljske zadruge i DP, treba spomenuti projekt „Zajedno smo bolji i jači na tržištu“ koji se provodi od strane Zajednice braniteljskih zadruga. Ovaj projekt provodi se s ciljem povećanja konkurentnosti Zajednice i zadružnih organizacija i OPG-ova koji okupljaju hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji na tržištu. Sufinancira se iz Europskog socijalnog fonda u sklopu Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ 2014. – 2020., a provodi se na poziv „Jačanje poslovanja društvenih poduzetnika – faza I“ Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, koje je posredničko tijelo razine 1. Posredničko

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

tijelo razine 2 je Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva. Razdoblje provedbe Projekta traje 27 mjeseci, od 5. listopada 2020. do 4. siječnja 2023.

Tijekom projekta, unaprijedit će se poslovanje novog društvenog poduzeća, udruge Zajednica braniteljskih zadruga, putem dobivenih bespovratnih sredstava i edukativnim radionicama i stručnim osposobljavanjima. Aktivnosti projekta obuhvaćaju područje cijele Republike Hrvatske temeljem organizacije i prodaje proizvoda braniteljskih zadruga i OPG-ova na sajmovima i direktnom prodajom, s ciljem očuvanja autohtonih proizvoda.

Zajednica braniteljskih zadruga je jedinstvena udruga osnovana 2007. godine koja okuplja pojedince, hrvatske branitelje i članove braniteljskih zadruga. Sa sjedištem u Zagrebu, djeluje na području cijele Hrvatske te pomaže braniteljima u ostvarenju njihovih prava, svladavanju svakodnevnih teškoća u smislu njihove resocijalizacije i poslovnog uključivanja u društvene tokove. Zbog svih ostvarenih rezultata i inicijativa koje je pokrenula, postala nezaobilazni državni i regionalni čimbenik. Njeni članovi/hrvatski branitelji su neprestano prisutni u radu lokalnih i državnih inicijativa, a kao promotori socijalne inkluzije, i razvoja međuljudskih odnosa i posebno tekovina (ostavština Domovinskog rata). Na dosadašnjim projektima su surađivali i imali potporu od Ministarstva branitelja, Ministarstva poljoprivrede temeljem organiziranja pojedinih manifestacija i edukacija i Ministarstva rada i mirovinskog sustava vezano za promociju i implementaciju ESF-a.

S obzirom na činjenicu da se dugotrajno nezaposleni hrvatski branitelji iz Domovinskog rata i članovi njihovih obitelji ubrajaju u skupinu teže zaposlenih osoba, razvidna je potreba poduzimanja određenih mjera usmjerenih jačanju njihove konkurentnosti na tržištu rada. Provedbom mjera i aktivnosti kroz Program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, s jedne strane, ulaganjem u razvoj ljudskih potencijala pružanjem potpore stjecanju boljeg obrazovanja i vještina, a s druge potporama za samozapošljavanje i zapošljavanje te uključivanje u rad braniteljskih zadruga, doprinijet će se rješavanju problema nezaposlenosti i povećanju razine zaposlenosti braniteljsko-stradalničke populacije, kao i olakšavanju i daljnjem razvijanju poslovanja te promoviranju i plasmanu proizvoda branitelja-poduzetnika. (Provedbeni program Ministarstva Hrvatskih branitelja za razdoblje 2021.-2024.)

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Prema provedbenom programu Ministarstva hrvatskih branitelja za razdoblje 2021.-2024. 2 su točke od posebne važnosti za prilike i razvoj DP-a kroz braniteljske zadruge:

1. **Jačanje konkurentnosti hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji na tržištu rada** - Radi se o investicijskoj mjeri čiji krajnji cilj je pridonijeti rastu broja zaposlenih osoba. Donošenjem novog Programa stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji i u idućem razdoblju provedbe nastojat će se osobama iz ciljne skupine olakšati pristup tržištu rada te pomoći razvoju njihovog poslovanja i plasiranju proizvoda, čime će se ujedno pridonijeti provedbi politike za zaštitu dostojanstva hrvatskih branitelja i digniteta Domovinskog rata.
2. **Strateško planiranje, međunarodna suradnja te priprema i provedba projekata sufinanciranih sredstvima EU fondova** - provedba ove mjere obuhvaća i sudjelovanje u programiranju krovnih strateških dokumenata za novo financijsko razdoblje Europske unije, čime će se osigurati preduvjeti za sufinanciranje projekata Ministarstva, te planiranje i provedbu projekata, kao i iniciranje poziva namijenjenih udrugama iz Domovinskog rata i zadrugama hrvatskih branitelja, a s ciljem nadogradnje sustava skrbi za ciljanu populaciju te unaprjeđenje kvalitete življenja.

Ipak, sveukupna analiza potencijala braniteljskih udruga i zadruga, ukazala je na veliki propust države u unaprjeđivanju ovog aspekta DP-a. Zakonska regulativa još uvijek nije dovoljno jaka kao vid podrške, što dovodi do zaključka kako je razvoj zadrugarstva među niskim prioritetima razvojne politike. Nedostaju dodatni izvori financiranja koji bi braniteljskim zadrugama omogućili lakši prodor na tržište, što upućuje da osim države, javnost i ostali gospodarski subjekti ne pokazuju interes u udjelu financiranja. Također, istraživanje je pokazalo kako osim Ministarstva branitelja, neke od ključnih institucija poput HZZ-a, ne pružaju nikakve uvjete za ostvarivanje bespovratnih sredstava, koja bi zadrugama bile od velike pomoći prilikom pokretanja gospodarske aktivnosti.

Ta mogućnost postoji za trgovačka društva i obrte, ali ne i zadruge. I dok

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

mali broj natječaja uklanja restrikcije vezane uz zadruge, to još uvijek nije dovoljno poticajno okruženje za njihov razvoj. Osnivački uvjeti, birokracija, različiti procesi osnivanja u pojedinim županijama i sl. često se ističe kao kamen spoticanja kod osnivanja zadruge.

Pružajući braniteljima priliku da iskoriste svoje vještine vođenja i organiziraju tim, također im se pruža i mogućnost da sami odaberu svoj smjer i način djelovanja, a samim time i ulazak na tržište rada. Kao poduzetnici, branitelji imaju niz mogućnosti: odabrati vrstu posla, suočiti se s izazovima, poboljšati svoju snagu i vještine za postizanje financijskih ciljeva te izgraditi karijeru. Općenito govoreći, poduzetničke potporne institucije podupiru pokretanje novog poslovnog pothvata u obliku savjeta, obuke i pomoći pronalaženjem sredstava. No, braniteljima treba ponuditi takve programe koji će identificirati njihove urođene talente i stečene vještine, proizašle iz vojne obuke te stvoriti poticajno okruženje koje će posljedično rezultirati razvojem braniteljskog poduzetništva. Takvi bi programi trebali pomoći u izgradnji mreže branitelja koji svoju budućnost vide u samozapošljavanju te im pružiti podršku tijekom početnog razdoblja koje je ujedno i najosjetljivija faza poslovnog pothvata.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

DIO 4. REZULTATI TERENSKOG ISTRAŽIVANJA NA CILJANIM SKUPINAMA

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

I. SWOT ANALIZA UKLJUČENOSTI BRANITELJSKIH UDRUGA U DRUŠTVENO PODUZETNIŠTVO

Važnost teme i nedovoljna znanstvena istraženost potakla su istraživanja predstavljena u ovom znanstvenom radu. Cilj istraživanja bio je ukazati na potencijal braniteljskih udruga i zadruga na razvoj društvenog poduzetništva u hrvatskom kontekstu. U istraživanju je korištena metoda analize dokumenata, studija i istraživanja raspoloživih u javno dostupnim bazama znanstvenih radova kao i ostale studije i istraživanja iskoristivi online. Također, u razdoblju od veljače do kolovoza 2021. godine provedeno je anketno istraživanje na uzorku od 550 ispitanika s područja cijele RH, kojim su prikupljeni stavovi i mišljenja o trenutnom stanju društvenog poduzetništva i razvoja braniteljskog zadrugarstva u RH. U anketnim obrascima status branitelja iskazalo je 98 ispitanika.

Rezultati ankete obrađeni su metodom SWOT analize. Na taj način su sažeti nalazi istraživanja i grupirani kao ključne snage, slabosti, prilike i prijetnje za daljnji razvoj društvenog poduzetništva u RH. Nalazi provedenog istraživanja predstavljeni su i raspravljani kroz 40 fokus grupa s ukupno

430 sudionika koji su bili obuhvaćeni i anketom. Glavne teme fokusnih skupina bile su vezane za ključne izazove u razvoju društvenog poduzetništva poput obrazovnog sustava, ranjivih skupina, komuniciranja, državne imovine u funkciji društvenih poduzetnika, poljoprivrede, zakonodavnog okvira porezne politike i mladih.

Istraživanjem literature, javno dostupnih podataka te prikupljanjem informacija putem intervjua/fokus grupa postavljena je SWOT analiza, koja daje ocjenu trenutnog stanja DP-a i braniteljskog zadrugarstva u RH te izdvaja ključne snage, slabosti, prilike i prijetnje za daljnji razvoj DP-a.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Bogata zadružna tradicija i snaga - Postojanje inicijative (Zajednica braniteljskih zadruga) - Poduzetnički potencijal braniteljske populacije - Primjeri dobre prakse - Suradnja aktera i iskoristivost EU fondova - Porast svijesti o zadrugama i DP među braniteljskom populacijom, ali i društvu u cjelini - Zajedničko djelovanje i reintegracija u društvo - Rast ekonomske aktivnosti i lokalne zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna informiranost o mogućnostima DP i utjecaja na lokalni i regionalni razvoj - Poistovjećivanje zadruga s duhom socijalističke prošlosti - Nepostojanje dovoljno stabilne i jake zakonske regulative koja objedinjuje DP - Kriterij prepoznavanja društvenih poduzetnika prilagođen je razvijenijim europskim zemljama - Porezni tretman zadruga - Nepostojanje zasebne institucije kao što je bio Hrvatski zadružni centar koja će promicati i poticati međunarodna partnerstva zadrugara - Nikad zaživjela Strategija razvoja zadrugarstva - Slaba informiranost u svezi sektora zadruga i njegovih pojedinačnih segmenata - Nedostatak ostalih načina financiranja - Nedostatak baze podataka o DP, kao i radu (braniteljskih) udruga i zadruga – nepostojanje jedinstvenog registra - Nedovoljno jaka komunikacija između dionika DP-a - Osim državne, ne postoji dovoljno stabilna lokalna potpora razvoju Dp-a

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
 MREŽE ZA DRUŠTVENO
 PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - Primjeri dobre prakse zadrugarstva (EU i svijet) - Povećanje radne snage i društvenog proizvoda - Umanjivanje radno nesposobnog postotka stanovništva - Održavanje pozitivne klime i investicijske atmosfere - Jačanje gospodarskih procesa na području poduzetništva - Psiho-fizičke i mentalne sposobnosti bivših vojnika u kombinaciji sa karakteristikama uspješnog poduzetnika mogu biti pokretači lokalne zajednice - Uvođenje koncepta DP- u edukacijske procese 	<ul style="list-style-type: none"> - Nezainteresiranost javne politike o mogućnostima DP i razvoja zadrugarstva - Neupućenost u poduzetničke sposobnosti braniteljske populacije i njihov potencijal kroz DP - Stereotipi i predrasude - Stagnacija razvoja objedinjenog zakonskog okvira vezanog uz DP i uz zadruge - Zapostavljenost ruralnog razvoja kao velikog potencijala DP-a i braniteljskih zadruga - Nedovoljno pozicioniranje i unapređivanje ostalih djelatnosti poput – ribarstva, pčelarstva, eko proizvodnje

Tradicija udruživanja kroz organizacije civilnog društva ili zadruge i porast svijesti o mogućnostima razvoja društvenog poduzetništva među braniteljskom populacijom predstavljaju ključne snage za daljnji razvoj i jačanje poduzetništva među braniteljskom populacijom u RH. Pozitivna međunarodna iskustava, postojanje dobrih praksi razvoja zadrugarstva, braniteljskih zadruga i društvenog poduzetništva na razini EU i globalno te primjer dobre prakse u RH kroz inicijativu Zajednice braniteljskih zadruga okvir su u kojem se može osmisliti i razvijati društveno poduzetništvo među braniteljima.

Analiza potencijala braniteljskih udruga i zadruga pokazala je nedovoljne iskorake zajednice u unapređivanju ovog aspekta društvenog poduzetništva, što nije neobično u kontekstu u kojem je društveno poduzetništvo općenito nerazvijeno. Zakonska regulativa još uvijek nije dovoljno razvijena, nedovoljna je institucionalna podrška razvoju društvenog poduzetništva i nema odgovarajućih izvora financiranja tih aktivnosti.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
 MREŽE ZA DRUŠTVENO
 PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Također, neodgovarajuće su i nedovoljno jasne javne politike koje povezuju ove važne teme za hrvatske branitelje, načine udruživanja, društveno poduzetništvo i, u konačnici, lokalni i regionalni razvoj. Nedostaju dodatni izvori financiranja koji bi braniteljskim zadrugama omogućili lakši prodor na tržište, što upućuje da osim države, javnost i ostali gospodarski subjekti ne pokazuju interes za sudjelovanje u financiranju. To je problem i čitavog društveno poduzetničkog sektora u RH. Nejasni i zahtjevni osnivački preduvjeti, administrativne prepreke i različiti procesi stvaranja zadruga u pojedinim županijama često se ističu kao ključni problemi pri njihovom osnivanju. Nedostatak baze podataka o društvenom poduzetništvu kao i onih o braniteljskim udrugama i zadrugama te nedovoljna komunikacija između dionika važnih za razvoj društvenog poduzetništva posebno je vidljiva na lokalnoj i regionalnoj razini. Ograničenja na koja se pritom može naići su nezainteresiranost javne politike o mogućnostima razvoja društvenog poduzetništva i razvoja zadrugarstva, neupućenost u poduzetničke sposobnosti braniteljske populacije i njihov potencijal kroz društveno poduzetništvo te stereotipi i predrasude o braniteljskoj populaciji. Značajni potencijal za društveno poduzetništvo i razvoj braniteljskih zadruga u RH vidljiv je u poticanju ruralnog razvoja kroz unaprjeđivanje ostalih djelatnosti poput ribarstva, pčelarstva, eko proizvodnje.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

U ideji razvoja društvenog poduzetništva snažna je težnja za podrškom različitim skupinama stanovništva u ostvarenju boljih uvjeta života i rada uz, istovremeno, ostvarivanje širih društvenih koristi. Stoga je ovakav oblik poslovanja pogodan za socijalno i radno uključivanje branitelja i braniteljskih obitelji. S obzirom da dugotrajno nezaposleni hrvatski branitelji iz Domovinskog rata i članovi njihovih obitelji čine skupinu osoba koje je teže zaposliti, razvidna je potreba poduzimanja određenih mjera usmjerenih jačanju njihove konkurentnosti na tržištu rada, posebno u kontekstu ograničenih doseg aktivnih politika tržišta rada.

Provedbom mjera i aktivnosti kroz Program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, te ostvarivanjem recentnih preporuka za razvoj društvenog poduzetništva temeljem iskustava i smjernica na razini cijele Europske unije, moguće je ostvariti značajne iskorake u rješavanju problema nezaposlenosti i povećanju razine zaposlenosti braniteljsko-stradalničke populacije, olakšavanju i daljnjem razvijanju poslovanja društvenih poduzetnika te osiguranju lokalnog razvoja.

Povezivanje preporuka za poticanje razvoja društvenog poduzetništva u RH s potrebom za sustavnom podrškom hrvatskim braniteljima i njihovim obiteljima pozitivan je razvojni iskorak. U hrvatskom kontekstu ovaj oblik društvenog poduzetništva mogući je iskorak prema ranjivoj braniteljskoj populaciji, njihovoj integraciji komplementarnoj postojećim zakonskim rješenjima i mogućnostima koje se javljaju unutar aktivnih politika tržišta rada. Braniteljske socijalno radne zadruge u perspektivi društvenih poduzeća za radnu integraciju mogu pružiti različite, teorijski već prepoznate modele integracije, od prijelaznih poslova do onih trajnih samofinancirajućih za braniteljsku populaciju.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Međutim, braniteljske socijalno radne zadruge kao specifični zakonski oblik u RH na razmeđi su dva sektora, onoga socijalne ekonomije koji ima dugu tradiciju kroz razvoj zadrugarstva na ovim prostorima i onoga društvenog poduzetništva koji se tek pojavljuje. Kako RH nema poseban zakonski oblik za društvena poduzeća na taj način je omogućena određena fleksibilnost djelovanja. Jedan dio braniteljskih socijalno radnih zadruga može biti dio sektora zadrugarstva, a drugi društvenih poduzeća za radnu integraciju. Treba jasno odvojiti braniteljske socijalno radne zadruge usmjerene uključivanju ranjivih dijelova braniteljske populacije (poput osoba s invaliditetom ili dugotrajno nezaposlenih). One potencijalno mogu biti perspektiva razvoja društvenih poduzeća za radnu integraciju. Druge, pak, braniteljske socijalno radne zadruge izglednije imaju obilježja klasičnih zadruga i pripadaju tom sektoru.

Uz ovaj početni pokušaj sagledavanja potencijala braniteljskih socijalno radnih zadruga, ključna su daljnja istraživanja koja će se usredotočiti na način rada braniteljskih socijalno radnih zadruga i usklađenost s kriterijima društvenog poduzetništva. Važno je sagledati kakav društveni učinak imaju i postoje li tenzije u njihovom radu između usmjerenosti na tržište i socijalne misije koju imaju. Bitno će biti znanstveno utemeljeno razlikovati što su općenito društvena poduzeća u RH, a koje organizacije se predstavljaju društvenim poduzetnicima, odnosno koriste tzv. taktičku mimikriju prikazivanja svog poslovanja kao rada društvenih poduzeća radi dodatnih mogućnosti financiranja. Primjena kriterija iz Strategije razvoja društvenog poduzetništva u RH za razdoblje od 2015. do 2020., kao i stvaranje evidencije/registra društvenih poduzeća tome bi značajno pridonijelo.

Kao društveni poduzetnici, branitelji imaju niz mogućnosti: odabrati vrstu posla, suočiti se s izazovima rasta i razvoja poduzeća, poboljšati svoju snagu i vještine za postizanje financijskih ciljeva i izgraditi karijeru. Stoga treba ponuditi programe koji će identificirati njihove postojeće talente i stečene vještine proizašle iz vojne obuke te stvoriti poticajno okruženje koje će posljedično rezultirati razvojem društvenog poduzetništva. Takvi programi trebali bi pomoći izgradnji mreže branitelja koji svoju budućnost vide u samozapošljavanju te im pružiti podršku tijekom početnog razdoblja koje je i najosjetljivija faza poslovnog pothvata.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

Daljnje djelovanje može se poticati i aktivnim politikama tržišta rada usmjerenima na braniteljsku populaciju. U hrvatskom okviru ovaj tip društvenog poduzetništva može predstavljati inovativni oblik društvenog poduzetništva za radnu integraciju koji je usmjeren specifičnoj ranjivoj populaciji.

U tome zadruga mogu biti komplementarne, također zakonom definiranim, socijalnim zadrugama i po principima kombinirane socijalne politike mogle bi biti zalog osnaživanju ranjivih skupina u društvu i na tržištu rada. Budu li odgovarajuće prepoznate u javnim politikama, sektorskim strategijama i podržane novim financijskim instrumentima, braniteljske socijalno radne zadruge mogu biti jedan od bitnih aspekata razvoja društvenih poduzeća za radnu integraciju u hrvatskom kontekstu i pridonijeti modernizaciji socijalne države.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

LITERATURA:

1. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, 2015: Strategija razvoja društvenog poduzetništva 2015.-2020. godine RH
2. Zakon o udrugama NN (74/14, 70/17, 98/19)
3. Zakon o zadrugama NN (34/11, 125/13, 76/14)
4. Provedbeni program Ministarstva hrvatskih branitelja za razdoblje 2021.-2024.
5. Ministarstvo hrvatskih branitelja i Državni zavod za statistiku, *Demografska i socioekonomska obilježja hrvatskih branitelja*, Zagreb, 2017.
6. *Martin R., Osberg S. (2009): Socijalno poduzetništvo, Autonomni centar-ACT, Čakovec, str.15-21*
7. Defourny, J., Nyssens, M., *Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments*, Social Enterprise Journal 4(3), 2008, p.202-228.
8. Perčin, M., *Socijalno poduzetništvo inovacija za dobrobit čovječanstva*, 2011., str. 10
9. Šimleša, D., *Mapiranje novih obzora: izvještaj o stanju društvenog poduzetništva u Hrvatskoj 2015.*, ITG, Zagreb, 2015.

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

10. Stanojević, I., *Analiza zadružnog sustava u 2014. godini*, Agroekonomia Croatica, God. 5, br. 1, 2015., str. 51-57
11. Šimleša, D. Bušljeta Tonković, A., Puđak, J., *Društveno poduzetništvo u Hrvatskoj: od prepoznavanja do primjene*, Revija za sociologiju, God. 46, br. 3, 2016, str. 271-295
12. Stiglitz, Joseph Eugene (2009 [2006]). *Uspjeh globalizacije: novi koraci do pravednog svijeta*. Zagreb: Algoritam.
13. Connelly, Sean, Markey, Sean i Roseland, Mark (2011). »Bridging sustainability and the social economy: Achieving community transformation through local food initiatives«, *Critical Social Policy*, 31 (2): 308–324. doi: 10.1177/0261018310396040
14. Cvitanović, V., *Društveno poduzetništvo kao izravan doprinos ekonomskom razvoju*, *Obrazovanje za poduzetništvo*, Vol. 8, NR Special Issue, 2018., str. 109-126, preuzeto sa:
[file:///C:/Users/obrtm/Downloads/Simunkovic Milojevic Katavic E4E Vol8 Nr1.pdf](file:///C:/Users/obrtm/Downloads/Simunkovic%20Milojevic%20Katavic%20E4E%20Vol8%20Nr1.pdf)
15. Jašarević, T., Leutar, Z., *Samopercepcija društvenog položaja invalida Domovinskog rata*, *Društveno istraživanje*, God. 19, br. 1-2, Zagreb, 2010, str. 93-116
16. Bosnić I. (2013): *Socijalno poduzetništvo*, str. 9, 36-42
17. Europska komisija, *Europa 2020, Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast*, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf>

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

18. Peršoda, L., Gregov, Z., Vrhovski, M., *War Veteran Entrepreneurship: Veterans` Cooperatives in Croatia*, Proceedings of the 6th International Conference "An Enterprise Odyssey: Corporate governance and public policy — path to sustainable future", Faculty of Economics and Business Zagreb, Zagreb, 2012., pp 1011-1026
19. Vojvodić, I., Šimić Banović, R., *Analiza socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj s komparativnim osvrtom na regulatorni okvir*, Pravni vjesnik, God, 35, Br. 2, 2019., str. 105-134
20. Broz, T., Švaljek, S., *Mikrokozmos zadružnog gospodarstva: gdje i kako posluju hrvatske zadruge*, Sociologija i prostor, Vol. 57, br. 214 (2), 2019., str. 107-138
21. Hisrich, D. R., Peters, P. M., Shepherd, A. D. (2008), *Poduzetništvo*, Mate, Zagreb.
22. Mataga, Ž. (2005): *Zadružni priručnik*, HSZ, Zagreb
23. Mataga, Ž. (2009): *Etičke vrijednosti i gospodarski značaj gospodarstva*, vlas. nakl., Zagreb
24. Mandić, A., Marić, I., Tulčić, Ž., *Veteran cooperatives as a successful example of social entrepreneurship*,
<https://www.bib.irb.hr/990717/download/990717.39MandicMaricTulcic.pdf>
25. Cause Iq, *Public sector, public cooperatives, and veteran organizations*,
<https://www.causeiq.com/directory/public-sector-public-co-ops-and-veteran->

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

[organizations-list/](#)

26. CooperativesEurope, https://coopseurope.coop/sites/default/files/3.Strategy%20paper_FULL_TEXT.pdf
27. Dobrotić, I., *Sustav skrbi za branitelje iz Domovinskog rata*, Revija za sociologiju i politiku, God. 15, br. 1, Zagreb, 2008., str. 57-83
28. *Mapiranje novih obzora – Izveštaj o stanju društvenog poduzetništva u Hrvatskoj 2015.*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2015.
29. Jones, J.A., Donmoyer, R., *Multiple Meanings of Social Entrepreneurship and Social Enterprise and Their Implications for the Nonprofit Field*, Journal of Nonprofit Education and Leadership, Vol. 5, No. 1. 2015., pp 12-29
30. Tuličić, Marić, *Veteranski centri kao primjer sveobuhvatne skrbi za hrvatske branitelje*, Poslovna izvrsnost, God. XII, br. 2, Zagreb, 2018., str. 177-196
31. Begić, N., Sanader, M., Žunec, O., *Ratni veterani u starom Rimu i u današnjoj Hrvatskoj*, Polemos, God. 10, br. 2, 2007., str. 11-30
32. Chorna-Bokhniak N., SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AND INCLUSION, „*The Experiences of Ukrainian Cities*“, PLEDDG Consultant Vitalii Bokhniak, PLEDDG Senior Expert in Business Development, 2020., dostupno na: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Case_Study_PLEDDG_SocP_eng.pdf

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

33. Philips R., *The Stigmatized Hero? A Review of UK Opinion Polls and Surveys on Perceptions of British Veterans in UK Society*, <https://journal-veterans-studies.org/articles/10.21061/jvs.v6i1.150/>
34. Roy D., *Making the transition: How finding a good job is a risky business for military Veterans in Northern Ireland*, University of Bath, 2020., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/344351206_Making_the_transition_How_finding_a_good_job_is_a_risky_business_for_military_Veterans_in_Northern_Ireland
35. Teja A., *„The former officer helping veterans break into the corporate world”*, Recent IMD MBA graduate and former Italian Navy officer launches platform to ease career transitions for members of the armed forces, 2020., dostupno na: <https://www.imd.org/mba/impact/the-former-officer-helping-veterans-break-into-the-corporate-world/>

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054

KONTAKTI:

Ured: Brnaze 410, 21230 Sinj

Tel: +385 95 5765960

e-pošta: socialbiz@cerura.hr; d.ruralis@gmail.com

Internet stranica: www.socialbiz.cerura.hr

Više informacija o EU fondovima na: www.strukturnifondovi.hr i www.esf.hr

Sadržaj teksta isključiva je odgovornost Centra za ruralni razvoj CERURA HR

www.esf.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

**DIJALOGOM DO HRVATSKE
MREŽE ZA DRUŠTVENO
PODUZETNIŠTVO**

Kodni broj: UP.04.2.1.06.0054